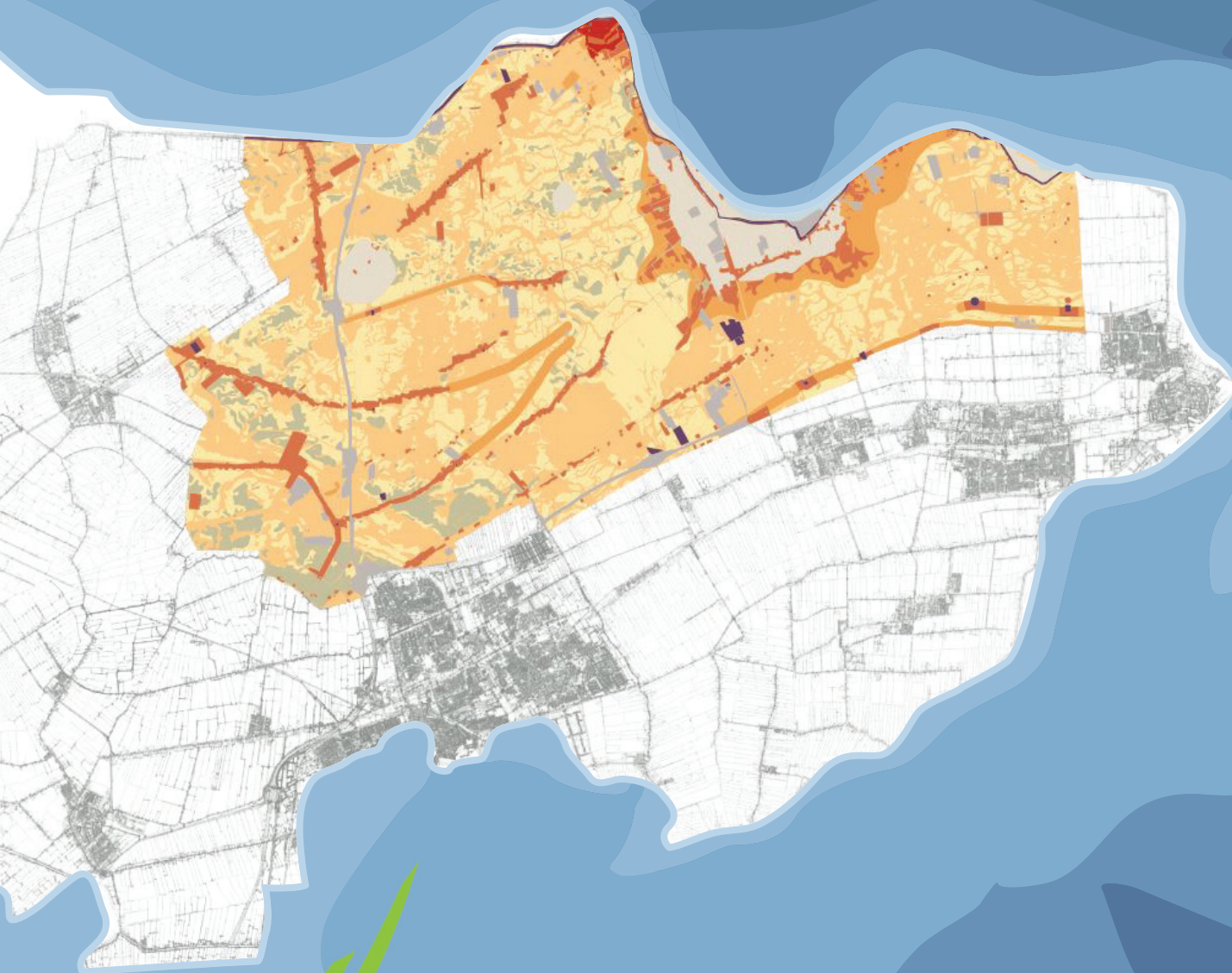

**West-Friese
Archeologische
Notities 6**

Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Medemblik

Oktober 2018

**GEMEENTE
Medemblik**

C.M Soonius
& J. van Leeuwen

Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Medemblik

C.M. Soonius & J. van Leeuwen

Redactie: M.H. Bartels

Colofon

West-Friese Archeologische Notities 6

Titel	Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Medemblik
Plangebied	Gemeente Medemblik
Projectnummer	15051
Opdrachtgever	Gemeente Medemblik Dick Ketlaan 21 1687 CD Wognum
Uitvoerder	Archeologie West-Friesland
Auteur(s)	C.M. Soonius (regio-archeoloog, Archeologie West-Friesland) J. van Leeuwen (archeoloog, Archeologie West-Friesland)
Redactie	M.H. Bartels (senior archeoloog, Archeologie West-Friesland) F.C. Schinning (archeoloog, Archeologie West-Friesland)
GIS/kaartmateriaal	H. de Weerd (GIS-specialist, Archeologie West-Friesland)
Opmaak	J. van Leeuwen
Datum rapportage	16 oktober 2018

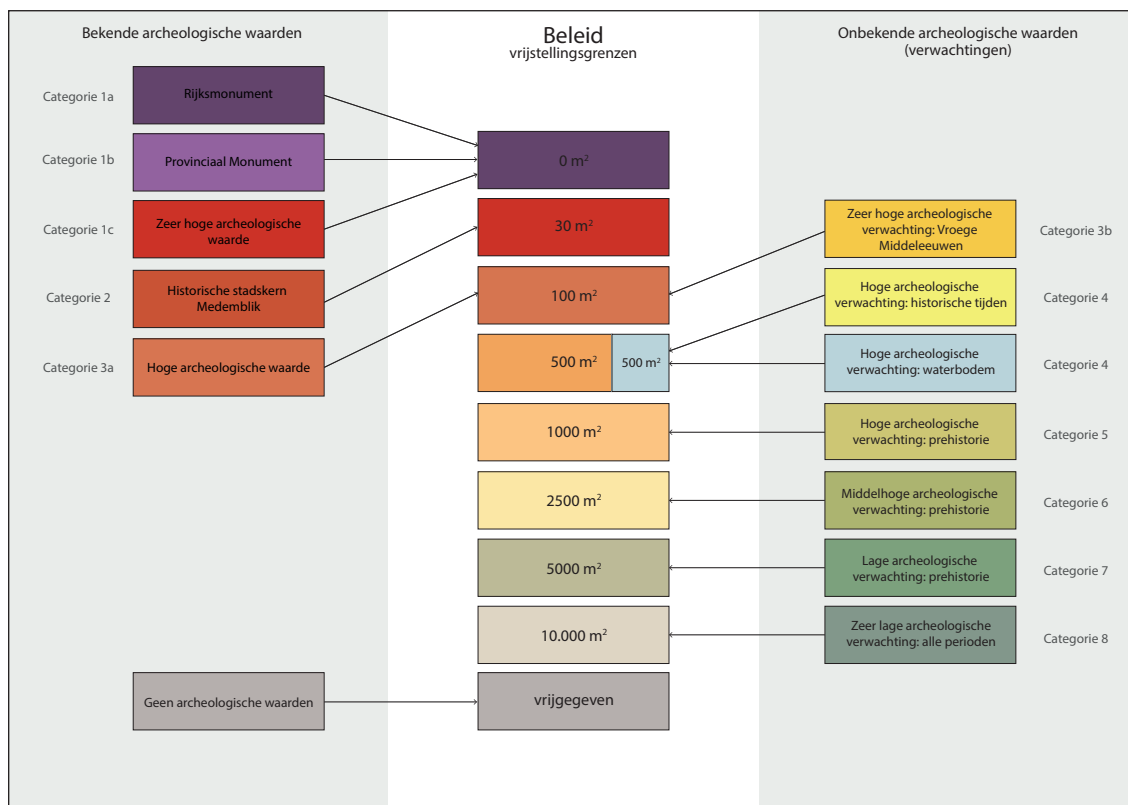
© Archeologie West-Friesland 2018

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, film, fotokopie, digitaal of geautomatiseerd systeem zonder voorafgaande toestemming van de copyrighthouders en de auteur.

De uitgever heeft de inhoud met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Ondanks deze zorgvuldigheid kunnen gegevens zijn veranderd of onjuist zijn weergegeven.

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
2. Beleid	11
2.1 Het rijksbeleid	11
2.1.1 Erfgoedwet en Omgevingswet	11
2.1.2 KNA/NOaA/WF-OA	12
2.2 De provincie Noord-Holland	12
2.3 Het archeologiebeleid van de gemeente Medemblik	14
3. Verantwoording bronnen	16
3.1 Geraadpleegde bronnen	16
3.1.1 Archeologische bronnen	16
3.1.2 Historische bronnen	20
3.1.3 Geo(morfo)logische en bodemkundige bronnen	23
3.2 Bekende waarden en onbekende waarden (verwachtingen)	26
3.2.1 Bekende waarden	28
3.2.2 Onbekende waarden (verwachtingen)	30
4. Toelichting beleidskaart archeologie	32
4.1 Vrijstellingsgrenzen	32
4.2 Gebruik beleidskaart binnen AMZ-cyclus	32
4.3 Houdbaarheid beleidskaart archeologie	36
5. Vooruitblik	37
Bijlage 1: Overzicht rijksbeleid archeologie en cultuurhistorie vóór invoering Erfgoedwet	39
Bijlage 2: Algemene- en bijzondere bepalingen	41
Bijlage 3: Archeologie-vriendelijk bouwen	43
Lijst met afkortingen	45
Bronnen	47
Literatuur	53
Kaartbijlage 1: Beleidskaart Archeologie gemeente Medemblik	
Kaartbijlage 2: Waardenkaart Archeologie gemeente Medemblik	
Kaartbijlage 3: Verwachtingenkaart Archeologie gemeente Medemblik	
Kaartbijlage 4: Overzicht bodemkaarten gemeente Medemblik	

Samenvatting

Sinds 1 juli 2016 is de Erfgoedwet van kracht. De Monumentenwet 1988 en de in 2007 ingevoerde Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) zijn hierin opgenomen. De Wamz legde de verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed bij de gemeenten. Dit verplichtte de gemeenten de archeologische onderbouwing in hun bestemmingsplannen goed te regelen.

Het hierboven genoemde 'rekening houden met' zal op termijn overgaan in de Omgevingswet.

Na jaren van voorbereiding is de archeologische kaart van de gemeente Medemblik nu gereed. De kaart geeft inzicht in de aanwezige of te verwachten archeologische waarden. Met behulp van de archeologische beleidskaart wordt de advisering voor ruimtelijke ontwikkelingen vereenvoudigd, versoepeld en gepreciseerd. Kort gezegd zal dit leiden tot:

- Duidelijkheid voor burgers, bedrijven en overheden
- Een meer precieze advisering bij bodemingrepen
- Meer vrijstellingen voor archeologie
- Het voorkómen van zinloos onderzoek
- Meer behoud van archeologisch resten in situ (in de bodem, op de plaats zelf)
- Een snellere doorlooptijd van de advisering
- De maatschappelijke last alleen tot het strikt noodzakelijke te beperken

Indien de plaatsen waar archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn niet kunnen worden ontzien, is het veilig stellen van de resten gewenst. Dit kan door middel van veranderingen in het plan, archeologie vriendelijk bouwen of in het uiterste geval een archeologisch onderzoek.

Net zoals nu liggen daarvoor ook in de gemeente Medemblik conform de rijksregelgeving en het Verdrag van Malta de kosten bij de initiatiefnemer van de bouwingreep: 'de veroorzaker'.

Juist door deze beleidskaart en de zorgvuldige voorbereiding, is de zekerheid betreffende de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem sterk verbeterd. Voor private partijen, burgers en overheden vormt de kaart daarmee een bruikbaar instrument om plannen aan te toetsen en eventuele risico's en kosten in te schatten.

De kaart sluit geheel aan bij wat in andere Westfriese gemeenten gebruikelijk is: archeologische waarden en verwachtingen veranderen niet bij de gemeentegrens.

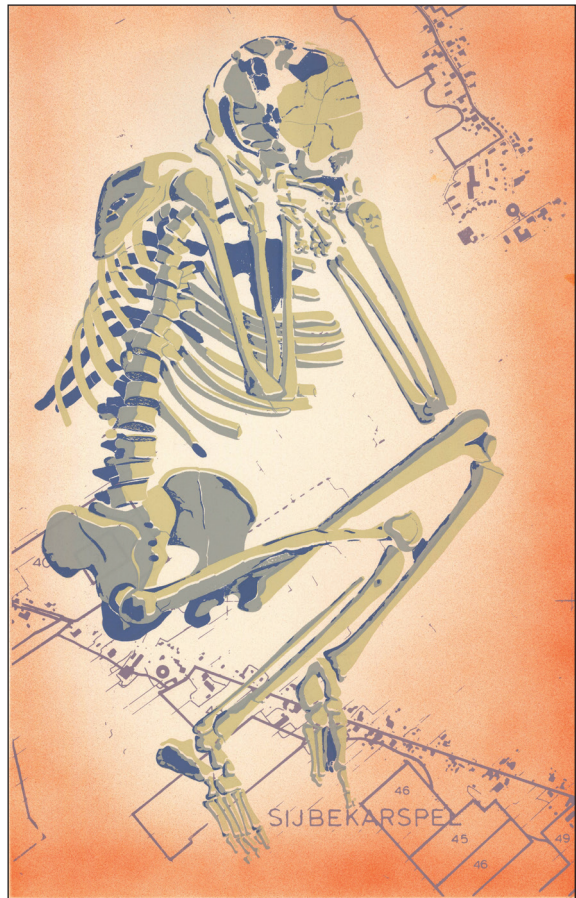
De archeologische beleidskaart van de gemeente Medemblik 2018 is een product van Archeologie West-Friesland, het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel. Sinds 2010 specialiseert de organisatie zich in de Westfriese archeologie. De primaire functie is het adviseren van de gemeenten bij archeologische vraagstukken. Een andere belangrijke taak is het opstellen of verbeteren van de archeologische beleidskaarten van de gemeenten.

1 Inleiding

Voor u ligt de toelichting op de Beleidskaart Archeologie van de gemeente Medemblik. Deze gemeente en haar bewoners mogen trots zijn op dit rijke bodemarchief.

De gemeente Medemblik kent verschillende belangrijke periodes in de archeologie.

- De oudste resten binnen de gemeente Medemblik komen uit het laatste stuk van de Steentijd; het Laat Neolithicum (ca. 2.500-2.000 voor Chr.). In sommige gevallen zijn deze eeuwenoude resten nog goed bewaard gebleven, zoals het skelet van een jonge vrouw: het "Woiffie van Soibekarspel" (afb. 1).
- Gedurende de Bronstijd (ca. 2.000-800 voor Chr.) was het gebied voor Nederlandse en Europese begrippen druk bevolkt. Deze intensieve bewoning liet veel sporen en vondsten in de bodem achter. Voor deze periode mag vooral het oostelijke deel van Medemblik nationaal en internationaal op veel aandacht rekenen vanuit het archeologisch vakgebied. Vandaar ook dat op een aantal terreinen een rijksbescherming (rijksmonument) rust. Afgezien van de uitgebreide en soms indrukwekkende nederzettingssporen uit verschillende delen van de gemeente, illustreren absolute topvondsten zoals de Bronstijdschat van de Westfrisiaweg de hoge status van de toenmalige bewoners (afb. 2).
- Uitzonderlijk voor West-Friesland zijn de resten van bewoning uit de IJzertijd rondom Medemblik en Opperdoes. Aangezien hier wel veel is opgegraven maar nooit is gerapporteerd, valt hier nog een hoop over deze periode te ontdekken.
- Daarnaast is de vroegmiddeleeuwse bewoning (ca. 675-1050 na Chr.) binnen de grenzen van de gemeente Medemblik bijzonder. De handelsnederzetting Medemblik vormde in deze periode een regionaal centrum voor de heel West-Friesland. Ook in deze periode genoten bepaalde inwoners van het gebied een hoge status, zoals enkele prestigieuze vondsten in en rondom de stad illustreren (afb. 3).
- In de Late Middeleeuwen vanaf ongeveer 1050 na Chr., nam de kolonisatie en ontginning van het woeste veengebied

Afbeelding 1. Het "Woiffie van Soibekarspel", tekening van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

grootschalige vormen aan. De huidige verkavelingsstructuur en de karakteristieke dorpslinten stammen in aanvang uit deze periode. Aan het eind van de Middeleeuwen komen de dorpslinten op de huidige locatie terecht. Het onderzoek naar de ontginningsgeschiedenis van de gemeente Medemblik is pas sinds enkele jaren onder de aandacht gekomen.

Afbeelding 2. Een replica van één van de brilfibulae, onderdeel van de Bronsschat gevonden tijdens het archeologische onderzoek van de Westfrisiaweg.

- In de vroegmoderne periode, ook wel de Gouden Eeuw genoemd, kende het gebied een toename in welvaart. De meeste houten huizen werden in deze periode vervangen door baksteen, de karakteristieke stolpboerderij raakt overal in gebruik en is nog steeds markant in het landschap. Het centrum van dit gedeelte van West-Friesland vormde opnieuw Medemblik, dat met verschillende havens werd uitgebreid om de handel en vloot te stimuleren (afb. 4).

Een rijk bodemarchief brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee over hoe om te gaan met het archeologisch erfgoed. De archeologische beleidskaart van de gemeente Medemblik is het instrument om het archeologisch erfgoed waar nodig te beschermen maar ook als bron van het gemeenschappelijk geheugen en als middel voor geschiedkundige en wetenschappelijke studie.

Sinds de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) in 2007 ligt de verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed bij de gemeentes. De gemeenten dienen zelf te bepalen hoe met de archeologische waarden om te gaan en op welke wijze dit in het ruimtelijke beleid wordt ingepast. Door deze nieuwe archeologische beleidskaart, wordt het adviseringsproces voor ruimtelijke ontwikkeling aanzienlijk vereenvoudigd, versoepeld en gepreciseerd. Kort gezegd zal het beleid leiden tot:

- Een meer precieze advisering bij bodemingrepen
- Meer vrijstellingen voor archeologie
- Meer behoud van archeologisch resten in situ (in de bodem, op de plaats zelf)
- Een snellere doorlooptijd van de Quickscans
- De maatschappelijke last alleen tot het strikt noodzakelijke te beperken

De archeologische beleidskaart gemeente Medemblik 2018 is een product van Archeologie West-Friesland, de intergemeentelijke organisatie voor archeologie van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel. Sinds 2010 specialiseert de organisatie zich in de Westfriese archeologie, waarbij de primaire functie het adviseren van de gemeenten bij archeologische vraagstukken is. Een andere belangrijke taak is het opstellen of verbeteren van de archeologische beleidskaarten van de gemeenten. De Beleidskaart Archeologie 2018 vormt het middel om de relatie tussen archeologie en ruimtelijke ordening te versterken.

2 Beleid

2.1 Het rijksbeleid¹

De Monumentenwet 1988 is op 1 juli 2016 vervangen door de Erfgoedwet, waarbij een deel nog onder een overgangsregeling van toepassing blijft, totdat de Omgevingswet in werking treedt. De Erfgoedwet vormt samen met de Omgevingswet het wettelijke fundament voor de cultuurhistorie in Nederland.

In de Erfgoedwet is vastgelegd hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. De Erfgoedwet bundelt bestaande wet- en regelgeving voor behoud en beheer van het cultureel erfgoed in Nederland. Bovendien is aan de Erfgoedwet een aantal nieuwe bepalingen toegevoegd. Het beschermingsniveau zoals die in de oude wetten en regelingen gold, blijft gehandhaafd.

Onderdelen van de Monumentenwet 1988 die de fysieke leefomgeving betreffen, worden vervangen door de Omgevingswet die in 2021 van kracht wordt. Voor deze onderdelen is een overgangsregeling in de Erfgoedwet opgenomen. Het betreft onder andere:

1. Vergunningen tot wijziging, sloop of verwijdering van rijksmonumenten
2. Verordeningen, bestemmingsplannen, vergunningen en ontheffingen op het gebied van archeologie
3. Bescherming van stads- en dorpsgezichten

Zaken zoals het certificeringsstelsel en de aanwijzing van archeologische rijksmonumenten blijven in de Erfgoedwet.

2.1.1 Erfgoedwet en Omgevingswet

De Erfgoedwet vormt samen met de Wet ruimtelijke ordening, Besluit ruimtelijke ordening, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en Besluit omgevingsrecht het wettelijke fundament voor de bescherming van archeologie in Nederland. Onderdelen van de huidige Monumentenwet 1988 over archeologie worden over enige tijd overgeheveld naar de Omgevingswet. Voorbeelden daarvan zijn de verplichting om rekening te houden met archeologie bij het opstellen van bestemmingsplannen (straks omgevingsplannen) en de vergunningverlening voor het verstoren van archeologische rijksmonumenten.

De vuistregel voor de verdeling tussen beide wetten is: het certificeringsstelsel en de aanwijzing van archeologische rijksmonumenten blijft in de Erfgoedwet en de omgang met archeologie in de fysieke leefomgeving in de Omgevingswet.

Erfgoedwet

In juli 2016 is de Erfgoedwet van kracht geworden. Deze wet vervangt zes wetten en regelingen op het gebied van cultureel erfgoed:

1. Monumentenwet 1988
2. Wet verzelfstandiging rijksmuseumse diensten
3. Wet tot behoud van cultuurbezit

1 In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van het rijksbeleid vóór invoering van de Erfgoedwet.

4. Wet tot teruggave cultuurgooderen uit bezet gebied
5. Uitvoeringswet UNESCO-verdrag 1970
6. Regeling materieel beheer museale voorwerpen

Voor de archeologie geldt dat alleen de bescherming van rijksmonumenten en de regels archeologische monumentenzorg in de Erfgoedwet terecht zijn gekomen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geeft aan dat de duiding van erfgoed in de Erfgoedwet is opgenomen, terwijl de omgang met erfgoed in fysieke leefomgeving in de Omgevingswet zal worden geregeld.

Afbeelding 3. Een gouden schijffibula uit de Merovingische periode, gevonden bij de Droge Wijmersweg ten zuiden van Medemblik.

De basis van de bescherming van archeologisch erfgoed in de Erfgoedwet is het Verdrag van Valletta uit 1992. De bescherming heeft als doel om archeologisch erfgoed zoveel mogelijk in situ, dus in de grond, te behouden. Gemeenten spelen een belangrijke rol in het archeologische stelsel. Zij maken meestal de afweging of archeologische waarden in situ behouden moeten blijven of kunnen worden opgegraven.

De huidige opgravingsvergunning van de Minister van OCW is vervangen door het certificaat BRL 4000 Archeologie.

2.1.2 KNA/NOaA/WF-OA

Belangrijk om te vermelden zijn ook de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) (zie: www.sikb.nl), waarin de vaktechnische normen en werkprocessen beschreven staan, en de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA, www.noaa.nl), waarmee samenhang in het archeologisch onderzoek in Nederland wordt bewerkstelligd. Archeologie West-Friesland zal in 2018 een regionale onderzoeksagenda voor midden en oostelijk West-Friesland gaan opstellen.

2.2 De provincie Noord-Holland

Wettelijke taken inzake archeologisch erfgoed

Sinds de laatste jaren is er op het beleidsterrein van de provincie het een en ander gewijzigd. Op het gebied van archeologie heeft de provincie Noord-Holland een aantal wettelijke taken. De eerste taak is de depotfunctie vanuit de Monumentenwet, die bestaat uit het beheren van archeologische vondsten en documentatie, ook voor de gemeente Medemblik. De provincie Noord-Holland is daarmee namens het Rijk eigenaar van de vondsten en gegevens uit Medemblik. Daarnaast heeft de provincie de bevoegdheid om gemeentelijke depots aan te wijzen. De gemeente Medemblik heeft geen eigen depot voor bodemvondsten. De tweede taak van de provincie is de zorg voor de ruimtelijke kwaliteit vanuit de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro). Op de tweede taak wordt in deze paragraaf wat dieper ingegaan. In het 'Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland'² is het archeologisch beleid

² Provincie Noord-Holland 2006.

van de provincie Noord-Holland omschreven:

- Behoud en bescherming van archeologische waarden, en waar behoud in situ niet mogelijk is, aansturen op een goede documentatie van die waarden;
- Behoud, versterken en ontwikkelen van de landschappelijke en cultuurhistorische verscheidenheid door landschap en cultuurhistorie als volwaardige aspecten in een integrale planvorming mee te nemen.

Ruimtelijke ordening

Het ruimtelijk beleid van de provincie Noord-Holland is vastgelegd in de 'Structuurvisie 2040 Noord-Holland 2040'.³ Archeologie is daarin aangewezen als één van de kernkwaliteiten van het landschap. Daarnaast gaat de provincie Noord-Holland uit van een ontwikkelingsgerichte benadering, omdat ook tegenwoordige ruimtelijke ontwikkelingen het landschap vormen, zodat zorgvuldig wordt omgegaan met de bestaande (historische) kenmerken van het landschap. In de bijbehorende Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie heeft de provincie regels geformuleerd over de inhoud van en de toelichting in bestemmingsplannen als er sprake is van provinciaal belang.

In een bestemmingsplan moet bijvoorbeeld duidelijk omschreven worden hoe er omgegaan wordt met de cultuurhistorische objecten (waaronder archeologische waarden).

De provincie speelt een belangrijke rol op het gebied van ruimtelijke ordening. Door haar ruimtelijk beleid bepaalt de provincie in belangrijke mate hoe de ruimte in Noord-Holland wordt ingericht. In het licht van de Wro spitst de provinciale rol vanuit cultuur en cultuurhistorie in de ruimtelijke inrichting zich toe op drie terreinen, daar waar de provincie:

- haar cultuurhistorische provinciaal belang heeft gedefinieerd in de Structuurvisie;
- Wettelijk bevoegd gezag is bij ingrepen die een relatie hebben met cultuurhistorie, bijvoorbeeld bij ontgrondingen (land of waterbodem) of de aanleg van provinciale wegen;
- initiatiefnemer is bij projecten van het Rijk en een (beschermende) taak heeft verkregen, zoals bij de nationale landschappen en Unesco-gebieden.

Beleidskader en Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De visie op de gewenste ruimtelijke kwaliteit is vastgelegd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.⁴ Deze vernieuwde leidraad (21 juni 2010) is een uitwerking van het in 2006 vastgestelde Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie, dat werd gebruikt als leidraad voor ruimtelijke plannen als bestemmingsplannen, beeldkwaliteitsplannen en structuurplannen. Daarnaast bood het handreikingen aan gemeenten om landschap en cultuurhistorie als uitgangspunt te gebruiken bij planvorming.

De provincie Noord-Holland heeft 10 archeologische gebieden van provinciaal belang gedefinieerd. De gemeente Medemblik ligt in een dergelijk gebied: West-Friesland. Als in gebieden van provinciaal belang het maatschappelijk belang dusdanig groot is dat waardevolle archeologische vindplaatsen aangetast moeten worden, vraagt de provincie aan te geven op welke wijze archeologische waarden door compenserende maatregelen in het plan zijn ondergebracht. Het gemeentelijk beleid vormt een vertaling van deze provinciale opdracht.

3 Provincie Noord-Holland 2017.

4 Provincie Noord-Holland 2018.

Voor het opstellen van gemeentelijk beleid dient het beleidskader te worden meegenomen. Afwijken van de provinciale beleidskaders dient zorgvuldig te worden gemotiveerd. Ten aanzien van Medemblik worden in het beleidskader duidelijke doelen gesteld:

- Voor de leesbaarheid van de waterstaats geschiedenis is het van groot belang dat de West-Friese Omringdijk met de wielen, kleiputten en brede vrije zone aan weerszijden van de dijk behouden blijven. Omdat de West-Friese Omringdijk een provinciaal monument is, zal voor werkzaamheden op dit monument een vergunning bij de provincie moeten worden aangevraagd;
- Het behoud van het rijksbeschermd stadsgezicht van Medemblik (Haven en Kerksituatie) en het rijksbeschermd dorpsgezicht van Twisk staat voorop;
- Langgerekte lintdorpen in het open Westfriesse landschap;
- Behoud van aardkundige monumenten;
- Stolpboerderijen, stolpterreinen;
- Verspreide molens en hun molenbiotopen;
- Voor de leesbaarheid van de ontginnings- en bewoningsgeschiedenis wordt specifiek verwezen naar de kreekruggen en lintdorpen in dit deel van West-Friesland. De hogere ligging van de kreekruggen zou bijvoorbeeld door middel van beplantingen zoveel mogelijk moeten worden versterkt.

Afbeelding 4. Een majolica-bord met het opschrift "Christus", gevonden op een kloosterterrein in de stad Medemblik.

2.3 Het archeologiebeleid van de gemeente Medemblik

Met het vaststellen van de beleidskaart archeologie is een nadere afweging gemaakt van de aanwezige en te verwachten archeologische waarden, met het rijks- en provinciaal archeologie beleid als uitgangspunt. Hierbij maakt de gemeente gebruik van het recht om af te wijken van de algemene vrijstellingsgrens van 100 m².

Uitgangspunten van het archeologisch beleid:

- Archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem bewaren en alleen opgraven als behoud in de bodem (in situ) niet mogelijk is;
- De relatie tussen archeologie en RO versterken, zodat behoud, beheer en ontwikkeling van het bodemarchief onderdeel worden van het planologische besluitvormingsproces (onder andere door archeologie-vriendelijk bouwen);
- Bodemverstoorders betalen conform de Erfgoedwet het archeologisch onderzoek en opgravingen (de verstoorder betaalt);

- Verbetering informatievoorziening over cultureel erfgoed om het draagvlak voor archeologie te vergroten.

De beleidskaart archeologie geeft een vlakdekkend inzicht in de aanwezige en te verwachten archeologische waarden en legt de basis voor een nog op te stellen paraplubestemmingsplan dat een herziening doorvoert van de planologisch-juridische regelingen voor de dubbelbestemmingen "Waarde - Archeologie", die opgenomen zijn in de huidige bestemmingsplannen.

Gemeenschappelijke Regeling Archeologie West-Friese Gemeenten

Vanaf juni 2010 neemt de gemeente Medemblik deel aan de Gemeenschappelijke Regeling Archeologie West-Friese Gemeenten, een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel. Archeologie West-Friesland is de intergemeentelijke organisatie voor archeologie binnen deze gemeenten. De primaire taak is het geven van archeologisch advies. Archeologie West-Friesland richt zich op het adviseren van de gemeenten bij archeologische vraagstukken. Dit gebeurt in de eerste plaats door middel van archeologische *Quickscans* waarbij op niveau van een plangebied de ruimtelijke ontwikkelingen worden afgezet tegen de aanwezige of te verwachten archeologische waarden en waarbij wordt geadviseerd hoe daar mee om te gaan.

Een andere belangrijke taak van de organisatie is het opstellen of verbeteren van de archeologische beleidskaarten van de gemeenten.

Omdat de samenwerkende Westfriese gemeenten zijn gecertificeerd volgens de BRL 4000 Archeologie van de SIKB, is het mogelijk slagvaardig in situaties op te treden zonder voor elk klein onderzoek langdurige trajecten te doorlopen. Ook noodonderzoek kan soms binnen enkele dagen of uren worden opgezet.⁵ Hierdoor worden de kosten voor 'de verstoorder' zo laag mogelijk gehouden.

De beleidskaart archeologie vormt het middel om de relatie tussen archeologie en RO te versterken.

⁵ Voor een overzicht van de werkzaamheden van Archeologie West-Friesland wordt verwezen naar de jaarverslagen (www.archeologiewestfriesland.nl).

3 Verantwoording bronnen

3.1 Geraadpleegde bronnen

Voor het opstellen van de beleidskaart archeologie van de gemeente Medemblik is een inventarisatie gemaakt van de beschikbare archeologische, historische, bodemkundige en geo(morfologische) gegevens.

In het afgelopen decennium zijn daar veel nieuwe gegevens bijgekomen en zijn inzichten veranderd. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de geraadpleegde bronnen en de wijze waarop deze zijn gebruikt voor de beleidskaart.

3.1.1 Archeologische bronnen

Het rijke bodemarchief van de gemeente Medemblik trekt al decennialang de aandacht van de archeologische wereld. Dit heeft een rijkdom aan archeologische gegevens opgeleverd, die samen het fundament van de beleidskaart vormen.

Monumenten (AMK-terreinen)

De Rijksdienst van Cultureel Erfgoed heeft in het verleden enkele bijzondere terreinen binnen de gemeente Medemblik aangewezen als archeologisch monument. Deze staan weergegeven op de Archeologische Monumentenkaart (AMK). Op de kaart zijn verschillende gradaties in de monumenten aangebracht, namelijk terreinen van “waarde”, “hoge waarde” en “zeer hoge waarde” (deels rijksbeschermd). In totaal zijn in de gemeente Medemblik 47 AMK-terreinen aanwezig, waarvan er zes rijksbescherming genieten (zie tabel 1).

Het grootste (Rijksmonumentnummer 46172; monumentnummer 1292) ligt direct ten oosten van de Eendenkooi bij Wervershoof en betreft een nederzettingsterrein uit de Bronstijd en de resten van enkele grafheuvels (afb. 5).

Het tweede monument ligt ongeveer 250 m ten westen van het hierboven genoemde monument en betreft nog een grafheuvel uit de Midden-Bronstijd (Rijksmonumentnummer 46173; Monumentnummer 1293). De andere helft van deze grafheuvel heeft een zeer hoge archeologische waarde (Monumentnummer 15931).

Een voor West-Friesland uitzonderlijke nederzetting uit de IJzertijd heeft ook rijksbescherming gekregen (Rijksmonumentnummer 45825; Monumentnummer 11261). De nederzettingenresten zijn net ten noorden van Opperdoes aangetroffen en staan bekend onder de naam “Het Zwarte Pad”.

In de binnenstad van Medemblik is het terrein rondom de kerk rijksbeschermd (Rijksmonumentnummer 340985; Monumentnummer 1422).⁶

Naast locaties op het land zijn binnen de gemeente Medemblik ook twee waterlocaties rijksbeschermd. Het gaat om een laatmiddeleeuws wrak vlak voor de kust bij Medemblik (Rijksmonumentnummer 513122; Monumentnummer 1855) en een wrak uit de Nieuwe Tijd (Rijksmonumentnummer 513123; Monumentnummer 13861).

Naast het Rijk kunnen ook provincie en zelfs gemeente archeologische monumenten aanwijzen. Dit laatste is in de gemeente Medemblik nog niet gebeurd. Wel zijn zeven AMK-terreinen (Monumentnummers 10658-10661 en 10671-10673) samengevoegd binnen één provinciaal monument: de Westfriese Omringdijk (tabel 2).

⁶ Van Leeuwen 2014, 89-91.

Aangezien rijks- en provinciale bescherming boven het gemeentelijke beleid staan, zijn alle gebieden waarop deze bescherming rust direct overgenomen op de beleidskaart. De overige "monumenten" kennen geen feitelijke bescherming, waardoor deze in het rijks- en provinciaal beleid geen aparte status is toebedeeld. Al deze terreinen zijn nu wel in de archeologische beleidskaart opgenomen. De historische stads- en dorpskernen zijn nader begrensd aan de hand van o.a. historisch kaartmateriaal (zie § 3.2.1).

Vindplaats- en verwachtingskaarten

De beleidskaart archeologie Medemblik 2018 is niet de eerste kaart waarop de archeologische waarden en verwachtingen van het gebied worden weergegeven. Voor West-Friesland Oost (de Streek) en Midden bestaan reeds twee gedetailleerde verwachtingskaarten.⁷ In de verwachtingskaart van West-Friesland Oost zijn gegevens verwerkt tot 2006, voor West-Friesland Midden tot 2005.

Als uitgangspunt voor deze gedetailleerde verwachtingskaarten zijn bodemkaarten, schaal 1:10.000 gebruikt. Met behulp van deze kaart is gekeken of er een duidelijke relatie is tussen het voorkomen van vindplaatsen en bepaalde bodemeenheden. Uitgangspunt is wel dat er voldoende archeologische gegevens beschikbaar moeten zijn.

Bij het opstellen van de archeologische verwachting voor West-Friesland Midden is onderscheid gemaakt tussen drie perioden: het (Laat) Neolithicum, de Late Prehistorie & Romeinse Tijd en de Middeleeuwen & Nieuwe Tijd. Achterliggende gedachte is dat aan deze bewoningsperioden verschillende landschappen zijn gekoppeld.

Voor de Streek is een gedetailleerd verwachtingsmodel opgesteld voor twee archeologische perioden, te weten de Bronstijd en Middeleeuwen. Voor de overige perioden (Laat-Neolithicum en IJzertijd) waren onvoldoende archeologische gegevens beschikbaar om tot een betrouwbaar verwachtingsmodel te komen.

Plaats	Locatie	Rijksmonumentnr	AMK-monumentnr	Periode	Typering	Vrijstellingsgrens
Medemblik	Terrein rondom Bonifaciuskerk	340985	1422	Bronstijd/Vroege Middeleeuwen/Middeleeuwen	Nederzetting	0 m2
Medemblik	Oosterdijk/Zeebad	513122	1855	15de eeuw	Scheepswrak	0 m2
Medemblik	Regatta-haven	513123	13861	17de eeuw	Scheepswrak	0 m2
Opperdoes	Zwartepad	45825	11261	IJzertijd	Nederzetting	0 m2
Wervershoof	Eendenkooi	46172	1292	Bronstijd	Nederzetting en grafheuvels	0 m2
Wervershoof	Eendenkooi	46173	1293	Midden-Bronstijd	Grafheuvel	0 m2

Tabel 1. Een overzicht van de AMK-terreinen met rijksmonumentstatus binnen de gemeente Medemblik.

Onderzoeken

Binnen de gemeente Medemblik zijn veel archeologische vindplaatsen bekend. Deze rijkdom is vooral te danken aan talloze, vaak zeer intensieve archeologische onderzoeken van de afgelopen 50 jaar. Vooral grootschalige archeologische onderzoeken zoals de veldverkenningen, het luchtfoto-onderzoek⁸ en de opgravingen die hebben plaatsgevonden in het kader van de

⁷ Molenaar & De Boer 2005; De Boer & Molenaar 2006.

⁸ De Vries-Metz 1993.

Afbeelding 5. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2) zijn nog duidelijk de grafheuvels ten noorden en oosten van de Eendenkooi in Wervershoof zichtbaar (bron: www.ahn.nl).

verschillende ruilverkavelingen hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de kennis over de bewoningsgeschiedenis van het onderzoeksgebied.⁹

Tijdens de veldverkenningen zijn talrijke vondsten gedocumenteerd. De losse vondstmeldingen zijn over het algemeen niet opgenomen in de beleidskaart, omdat deze te kleinschalig zijn om echt een richtlijn voor beleid te vormen. Bepaalde terreinen waar zeer veel of een opvallend soort vondsten is aangetroffen, zijn wel meegenomen in de afweging voor het beleid.

Plaats	Locatie	AMK-monumentnr	Periode	Typering	Vrijstellingsgrens
Westfriesse Omringdijk	Westfriesedijk	10661	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dijk	0 m2
Westfriesse Omringdijk	Westerdijk	10658	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dijk	0 m2
Westfriesse Omringdijk	Oosterdijk	10659	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dijk	0 m2
Westfriesse Omringdijk	Onderdijk	10660	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dijk	0 m2
Westfriesse Omringdijk	Kagerdijk	10672	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dijk	0 m2
Westfriesse Omringdijk	Dijkweg	10671	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dijk	0 m2
Westfriesse Omringdijk	Andijk	10673	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dijk	0 m2

Tabel 2. Een overzicht van de AMK-terreinen met provinciale monumentstatus binnen de gemeente Medemblik.

⁹ Voor een overzicht van de publicaties over de uitgevoerde onderzoeken in Medemblik, zie de literatuurlijst.

Plaats	Locatie	AMK-monumentnr	Periode	Typering	Vrijstellingsgrens
Andijk	Noorderdijk/Kathoek	5057		Afgezonken scheepswrak	0 m2
Medemblik	Oudevaartsgat/Kasteel Radboud	1857	Middeleeuwen	Kasteelterrein	0 m2
Sijbekarspel	Vekenweg/Westerstraat	1804	Laat Neolithicum	Nederzetting	0 m2
Wervershoof	Eendenkooi	1854	Bronstijd	Nederzetting	0 m2
Wervershoof	Eendenkooi	15931	Midden-Bronstijd	Grafheuvel	0 m2
Wognum	Oostenderweg	4909	Laat Neolithicum	Nederzetting	0 m2
Zwaagdijk	Noorderboekerweg	4903	Laat Neolithicum	Nederzetting	0 m2
Zwaagdijk	Westfriisaweg	8348	Late Bronstijd	Nederzetting	0 m2

Tabel 3. Een overzicht van de AMK-terreinen van zeer hoge waarde binnen de gemeente Medemblik.

In de jaren '70 van de twintigste eeuw zijn vanuit het Instituut voor Prae- en Protohistorie (IPP) van de Universiteit van Amsterdam verschillende foto-verkenningsvluchten over oostelijk West-Friesland gemaakt, om luchtfoto's van de ruilverkaveling te maken. Tijdens deze werkzaamheden werden veel oude structuren zichtbaar (afb. 6). Aan de hand van de foto's zijn vooral prehistorische vindplaatsen gelokaliseerd.

Aan de hand van uitgevoerd onderzoek kan de aanwezigheid van vindplaatsen worden vastgesteld. In sommige gevallen heeft dit geleid tot de advisering "behoud in situ", dat is opgenomen in het bestemmingsplan.¹⁰ De in het verleden uitgevoerde opgravingen geven duidelijke informatie over de aanwezige archeologische waarden op het moment van onderzoek, maar zijn voor de beleidskaart ook zeer bruikbaar als indicator van de afwezige of al verdwenen waarden. Zodra een locatie in het geheel, dat wil zeggen tot op de natuurlijke ondergrond, is opgegraven, is het zeker dat er geen archeologische waarden meer aanwezig zijn. De begrenzing van de opgravingen naar prehistorische vindplaatsen uit de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw zijn in het kader van Farmers of the Coast gedigitaliseerd en aangeleverd.¹¹ De onderzoeken in de binnenstad van Medemblik tot en met 2014 zijn gedigitaliseerd voor de masterscriptie Middeleeuws Medemblik. Een centrum in de periferie.¹² Alle overige opgravingen binnen de gemeente Medemblik zijn eveneens nagelopen en opgenomen.

Archis

Een belangrijke bron voor vindplaatsen en archeologische waarnemingen is Archis. Dit is een landelijk Archeologisch informatiesysteem (Archis 3.0) dat door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) wordt onderhouden, waarin allerlei gegevens over archeologische onderzoeken, waarnemingen, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen. Voor de vervaardiging van de beleidskaart zijn de nieuwe gegevens uit Archis tot en met december 2014 toegevoegd en geanalyseerd. Veel van de oude opgravingen uit de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw staan verkeerd in Archis. Voor het vervaardigen van de beleidskaart is de informatie kritisch nagekeken en aangepast.¹³

¹⁰ Zie bijvoorbeeld Bestemmingsplan "Bedrijventerrein".

¹¹ De opgravingsplattegronden zijn beschikbaar gesteld door Wouter Roessingh van de Universiteit Leiden.

¹² Van Leeuwen 2014.

¹³ Met dank aan W. Roessingh, Universiteit Leiden.

Afbeelding 6. Tijdens de ruilverkaveling van polder het Grootslag kwamen allerlei oude landschapsstructuren aan het licht (foto: Willy Metz).

Overige vondstmeldingen

Naast de vondstmeldingen in Archis, waren bij Archeologie West-Friesland een groot aantal nog niet geregistreerde vondstmeldingen bekend. Hieronder vallen ook archeologische vondsten gedaan door allerlei instanties en particulieren - buiten het reguliere onderzoek - uit het verleden. In de meeste gevallen zijn deze vondsten in de landelijke archeologie-database Archis ingevoerd (soms gaf een eigenaar geen toestemming voor plaatsing in de Archis-database). De vondstmeldingen zijn op dezelfde manier meegewogen als de Archis-waarnemingen.

3.1.2 Historische bronnen

De lokalisatie van archeologische vindplaatsen kan op meerdere wijzen worden bereikt. Naast archeologische gegevens zijn historische documenten en kaarten de belangrijkste bron voor informatie over vindplaatsen. De vroegste vermeldingen van plaatsnamen geven vaak een goede indicatie voor de ouderdom van een stad of dorp. Op basis van diverse historische kaarten kunnen uitspraken over de aanwezigheid van archeologische resten op bepaalde locaties worden gedaan. De historische kaarten zijn vooral waardevol voor informatie uit de Nieuwe Tijd.

Kadastrale Minuutplan (1823-1826)

Een belangrijke bron vormen de uiterst nauwkeurige kadastrale minuutplannen uit 1825 en 1826. Deze kaarten zijn zo nauwkeurig dat zelfs op perceelsniveau kan worden aangegeven of er in het begin van de 19de eeuw bebouwing aanwezig was en om wat voor gebouwen het gaat. Bijvoorbeeld langhuizen, stolpboerderijen en sluizen kunnen worden onderscheiden.

Plaats	Locatie	AMK-monumentnr	Periode	Typering	Vrijstellingsgrens
Andijk	Dorpskern	14875	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Andijk-'t Buurtje	Dorpskern	14876	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Abbekerk	Dorpskern	14824	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Benningbroek	Dorpskern	14861	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Lambertschaag	Dorpskern	14823	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Lambertschaag	Mijnsherenweg	1860	Middeleeuwen	Nederzetting	100 m2
Medemblik	Stadscentrum	14816	Vroege Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Stadskern	30 m2
Midwoud	Dorpskern	14820	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Nibbixwoud	Dorpskern	14863	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Oostwoud	Dorpskern	14819	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Onderdijk	Dorpskern	14817	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Oppeerdoes	Dorpskern	14821	Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Oppeerdoes	Soppediep/Almereweg	1861	Bronstijd-IJzertijd	Nederzetting	100 m2
Hauwert	Dorpskern	14867	Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Sijbekarspel	Dorpskern	14843	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Twisk	Dorpskern	14822	Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Wadway	Dorpskern	14842	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Wervershoof	Dorpskern	14818	Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Wognum	Dorpskern	14862	Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Wognum	Kerkterrein	8350	Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Kerkterrein	0 m2
Zwaagdijk-Oost	Deureweg	4910	Bronstijd	Nederzetting	100 m2
Zwaagdijk-Oost	Dorpskern	14868	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Zwaagdijk-Oost	Polder het Grootslag	4901	Bronstijd	Nederzetting	100 m2
Zwaagdijk-Oost	Polder het Grootslag	4906	Bronstijd	Nederzetting	100 m2
Zwaagdijk-West	Dorpskern	14864	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd	Dorpslint	100 m2
Benningbroek	Hooge Landen	5852	Laat Neolithicum	Nederzetting	100 m2

Tabel 4. Een overzicht van de AMK-terreinen van hoge waarde binnen de gemeente Medemblik.

Daarnaast geeft de bijbehorende Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (OAT) informatie over het gebruik van het perceel en de eigenaar.¹⁴

¹⁴ Dit is niet van directe invloed op de beleidskaart. De kadastrale kaart is wel een van de onderliggende kaarten die kan worden geraadpleegd bij een archeologische Quickscan wanneer voor een plangebied aanvullende informatie moet worden verkregen.

Afbeelding 7. Het dorp "Benningbrouck" op een uitsnede van de kaart van Johannes Dou (1651-1654, collectie WFA).

De Kadastrale Minuutplannen vormen de belangrijkste bron voor de begrenzing van dorpslinten. Op basis van deze kaarten is de historische atlas gemaakt die weer als uitgangspunt voor de begrenzing van de linten op de Archeologische Monumentenkaart heeft gediend. Door terug te gaan naar deze nauwkeurige kaarten kon op een veel gedetailleerder schaalniveau de begrenzing van de linten worden aangepast.¹⁵

Johannes Dou (1651-1654)

Een zeer belangrijke bron voor de situatie in de 17de eeuw is de landkaart van Johannes Dou. Deze kaart werd gemaakt in het kader van het 'Groot Proces' naar aanleiding van een slepend meningsverschil over de verdeling van de kosten voor het onderhoud van de Westfriese Omringdijk. Tussen 1651 en 1654 werden de landmetingen verricht. Deze gegevens werden samengebracht in een gedetailleerde kaart van heel West-Friesland. Voor die tijd is de weergave tamelijk precies en de informatiewaarde daarmee zeer hoog. Naast zeedijken, binnenwaterkerende dijken/kades en waterwegen zijn ook de huizen, kerken en andere bebouwing weergegeven.

Overige historische kaarten

Naast bovengenoemde bronnen werd ook kennis genomen van andere historische kaarten zoals die van de Mechelse cartograaf Jacob van Deventer uit ca. 1560 en de kaart van het Dijkgraafschap van het Ooster Baljuwschap van West-Friesland uit 1732. Deze eerste is vooral waardevol voor de lokalisatie van molenplaatsen rondom de stad Medemblik. Bovendien is dit de oudste stadsplattegrond van de stad Medemblik. De kaart van het Dijkgraafschap vormt een uitzonderlijke bron voor informatie uit de 18de eeuw, een eeuw waarin vooral 17de-eeuwse kaarten weinig kritisch werden gekopieerd. Als aanvulling hierop is ook de kaart van de Uitwaterende Sluizen van het Hoogheemraadschap (1745) gecontroleerd. Deze kaart is in

¹⁵ De kaarten van de historische atlas zijn op schaal 1:25.000, de kadastrale minuut is doorgaans op schaal 1:2.500.

feite een kopie van een oudere kaart uit de late 17de eeuw van Johannes Dou.

Een andere bijzondere kaart voor West-Friesland is die van Zeekerende Dijken (1638). Hierop is in detail een groot deel van de Westfriese Omringdijk weergegeven, met de direct aangrenzende bebouwing.

Een zeer abstracte, maar ook zeer oude, kaart van Noord-Holland "benoorden het IJ" uit 1530 geeft niet veel meer informatie dan de locatie van verschillende dorpen. Toch zijn enkele opvallende details op deze kaart zichtbaar, zoals een buitendijks gebouw tussen Medemblik en Wervershoof.

Van alle kaarten zijn de locaties van (losse) huisplaatsen, mogelijke huisplaatsen, kerkterreinen en kerkhoven en molenplaatsen bepaald. Dit is zo nauwkeurig mogelijk uitgevoerd, ondanks het feit dat veel van de oudere kaarten niet zeer nauwkeurig is ingemeten. Regelmatig is gebruik gemaakt van het kadastrale minuutplan, waarop een afwijkend perceel of zelfs nog bestaande bebouwing de locatie van de oudere vindplaatsen illustreert.

3.1.3 Geo(morfo)logische en bodemkundige bronnen

Geologie en geomorfologie

Van de gemeente Medemblik is geen vlakdekkend geologisch kaartmateriaal gepubliceerd, maar er zijn wel vlakdekkende geomorfologische kaarten, schaal 1:50.000 beschikbaar.¹⁶ Op de geomorfologische kaart zijn duidelijk de fossiele geulen te zien.

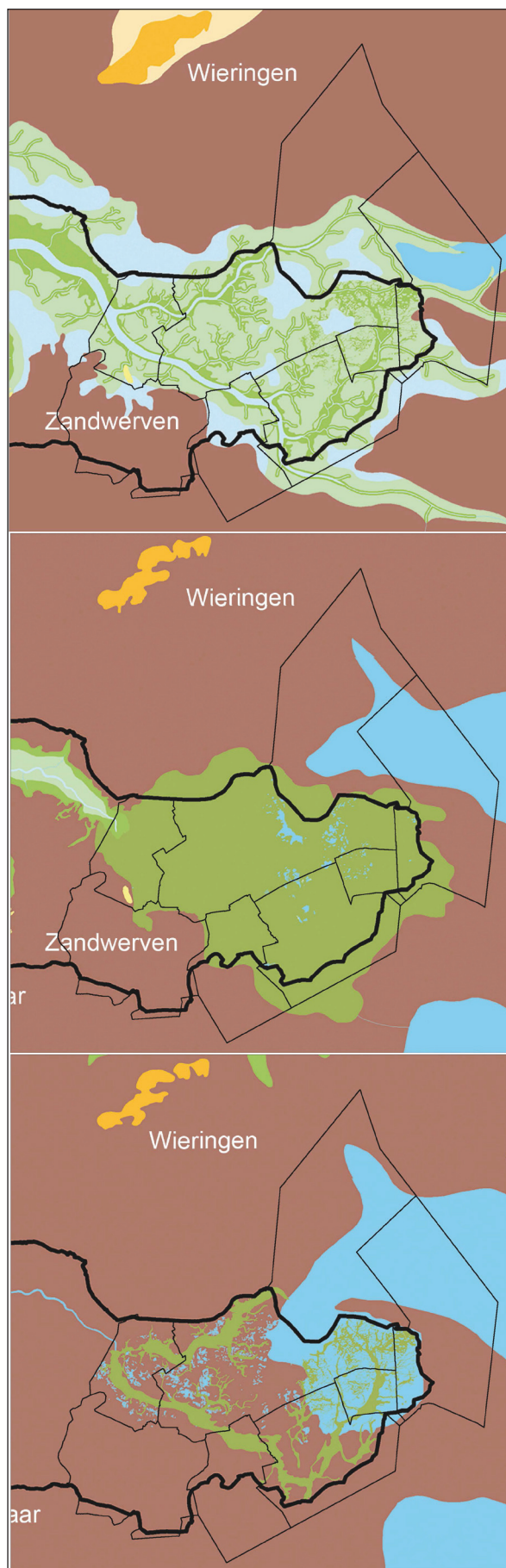
In het kader van het onderzoeksproject 'Farmers of the Coast' zijn door drs. W. van Zijverden paleogeografische kaarten vervaardigd (afb. 8). Deze kaarten hebben een schaal van 1:100.000 en zijn dus minder goed op perceelsniveau te gebruiken. Het eerste kaartbeeld laat het landschap rond 2250 voor Chr. zien. In deze periode bestond West-Friesland nog grotendeels uit een krek- en kommenlandschap. In de gemeente Medemblik is in deze periode gewoond, getuige het onderzoek in het kader van de aanleg van de N23 Westfriisaweg. Grote delen van dit landschap zijn in de periode erna geërodeerd en afgedekt met klei. Dit kaartbeeld (rond 1.500 voor Chr.) laat een hoog opgeslibd en vruchtbaar kwelderlandschap zien, waar in de periode van ca. 1500 tot 1000 voor Chr. intensief is gewoond. Aan het einde van deze periode, rond 900 voor Chr. vernatte het landschap en ontstonden binnenmeren en raakte het gebied langzaam begroeid met veen. Alleen de getijdengeul van Opperdoes-Medemblik bood in de periode na de Late Bronstijd nog mogelijkheden voor bewoning (mogelijk door de natuurlijke afwatering richting het Meer van Wervershoof).

Bodem

Voor de gemeente Medemblik zijn vlakdekkende bodemkaarten, schaal 1:50.000 beschikbaar¹⁷. Op deze kaarten worden in de gemeente Medemblik voornamelijk zeekleigronden aangetroffen. Zowel de grote getijdengeulen als de kleinere geul- en kreeksystemen zijn (goed) te herkennen. De grote getij-inversieruggen bestaan uit zeer lichte tot matig lichte zavel. De kleinere geul- en kreeksystemen bestaan voornamelijk uit zware zavel. Ter hoogte van de bewoningslinten worden dikke eerdgronden aangetroffen. Deze zijn ontstaan door ophoging.

¹⁶ Stiboka/RGD 1979 en 1981

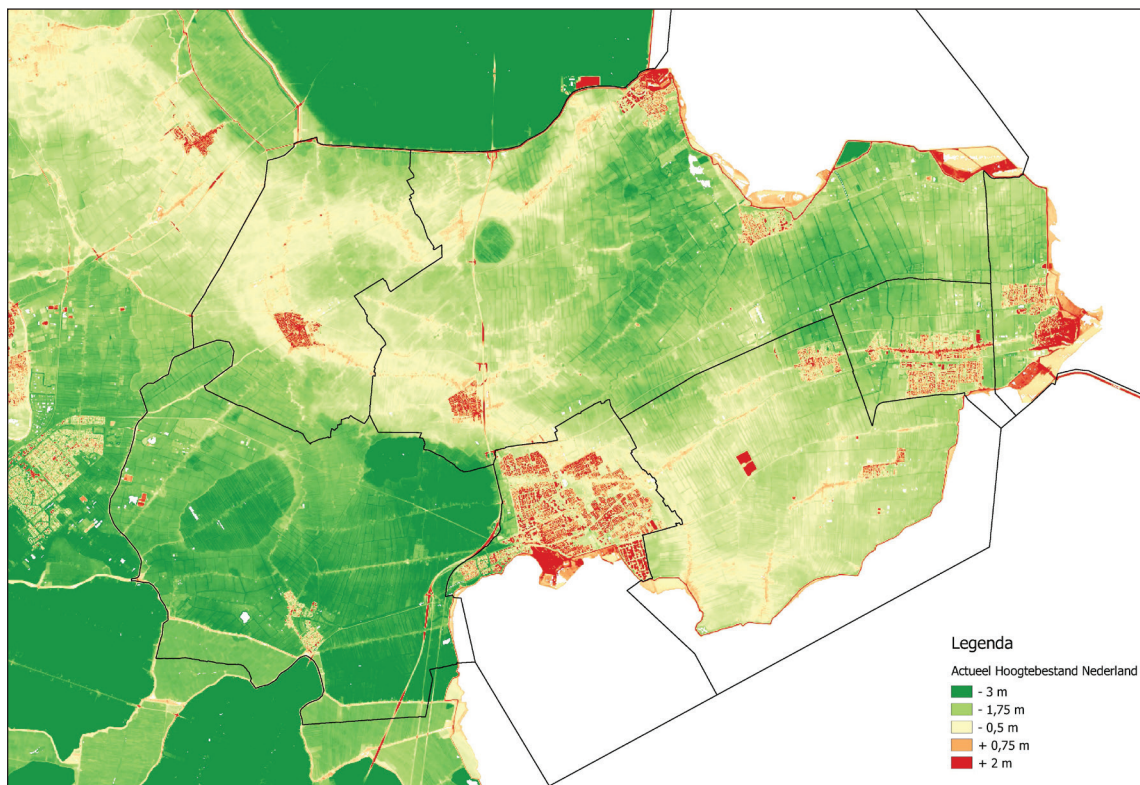
¹⁷ Wagenaar & van Wallenburg 1987; Rosing 1995

Afbeelding 8. Landschapsreconstructie van West-Friesland. Van boven naar onder: 2250 voor Chr., 1500 voor Chr. en 900 voor Chr. Naar Van Zijverden (in prep), gewijzigd naar Vos 2014.

Legenda

- Duinen en strandwallen
- Wadden en slikken
- Kwelders en kreekoevers
- Gebieden buiten stormvloedbereik
- Veen
- Pleistoceen, dekzand
- Pleistoceen, gestuwd
- Brak en zout water
- Zoet water

Afbeelding 9. West-Friesland op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2).

In de gemeente Medemblik bevinden de voor de archeologie relevante geologische eenheden zich vrijwel direct aan het maaiveld. Om deze reden verschaffen de bodemkaarten dan ook meer bruikbare informatie over opbouw van het onderzoekgebied dan doorgaans het geval is bij bodemkaarten in holocene sedimentatiegebieden. De gangbare (1:50.000) bodemkaarten bieden door het kleine schaalniveau echter (te) weinig detailinformatie over de bodemopbouw. Dergelijke informatie is niettemin van groot belang voor het vervaardigen van een nauwkeurige archeologische beleidskaart.

Voor de gemeente Medemblik zijn vijf bodemkaarten, schaal 1:10.000 beschikbaar te weten de bodemkaart van Het Grootslag, De Vier Noorderkoggen, De Gouw, Westwoud en Groot Hoorn (kaartbijlage 4).¹⁸ Deze bodemkaarten zijn op verschillende wijze gekarteerd, maar op basis van de bodemtypes in combinatie met het Actueel Hoogtebestand Nederland en de paleogeografische kaarten kan toch een uitspraak gedaan worden over de te verwachten archeologische vindplaatsen.

Hoogtegegevens: het Actueel Hoogtebestand Nederland en oude hoogtepuntenkaarten

Met behulp van het AHN is een zeer gedetailleerd beeld verkregen van de maaiveldhoogte van de gemeente Medemblik (afb. 9). Het AHN een zeer dicht grid van hoogtemetingen van het maaiveld. Bij Quickscans kan een nadere AHN-analyse aanvullende informatie leveren voor grondbewerking in het verleden.

Op het AHN zijn de relatief hooggelegen getij-inversieruggen die vanuit het noordwesten de gemeente Medemblik in lopen. Deze brede ruggen vertakken zich tot een grillig web van kleinere geulen en prielen.

¹⁸ Resp. Ente 1963; Du Burck & Dekker 1975; Mulder e.a 1983; Bles & Rutten 1972; Bles & Steeghs 1973.

Bodemverstoringen door de ruilverkaveling

In oostelijk West-Friesland hebben gedurende de jaren '70 en '80 van de 20ste eeuw grootschalige ruilverkavelingen plaatsgevonden. Het buitengebied van de gemeente Medemblik valt in drie ruilverkavelingsgebieden, te weten het Grootslag, De Vier Noorderkoggen en Westwoud. Een deel van de ruilverkaveling Vier Noorderkoggen is later opgenomen in de ruilverkaveling de Gouw.

Voor de ruilverkaveling Het Grootslag is een bodemverstoringkaart bekend die de *geplande* ingrepen weergeeft. Deze kaart vormt dus geen registratie van de daadwerkelijk uitgevoerde werkzaamheden. Het is goed mogelijk dat op sommige locaties om verschillende redenen is afgeweken van de geplande ingrepen. Inzicht in de mate van bodemverstoringen op basis van de verstoringkaarten is dus complex. Voor het exact kunnen vaststellen van de mate van bodemverstoring is het van belang dat dit per perceel wordt bekeken. Vanwege deze complexiteit zijn de gegevens m.b.t. deze verstoringen niet in de Beleidskaart Archeologie meegenomen. De geplande ingrepenkaart wordt wel gebruikt bij de advisering in de quickscans.

3.2 Bekende en onbekende waarden (verwachtingen)

Aan de hand van de hierboven genoemde bronnen zijn voor de beleidskaart verschillende categorieën bepaald. Hieronder staan deze verschillende categorieën met daarachter wanneer men rekening moet houden met archeologie en een korte omschrijving. De categorieën kunnen worden onderverdeeld in twee hoofdgroepen: bekende archeologische waarden (categorie 1-3a en 9) en onbekende archeologische waarden (verwachtingen: categorie 3b-8).¹⁹

Archeologische waarden

De archeologische waarden zijn op zeer veel verschillende bronnen gebaseerd. De opgravingen vallen hier ook onder. Het gebruik van deze verschillende bronnen per categorie wordt in 3.2.1 nader uiteengezet.

Archeologische verwachting Middeleeuwen

Voor het opstellen van een verwachtingsmodel voor de Middeleeuwen is slechts ten dele gebruik gemaakt van de bodemkaarten. Het getijdenlandschap dat tegenwoordig nagenoeg aan het oppervlak ligt, was geheel overdekt met veen. Middeleeuwse bewoning vond dus plaats óp het veen en was dus niet per se gekoppeld aan de onderliggende mariene afzettingen. Een uitzondering vormt de grote getijdengeul ter hoogte van Medemblik en Wognum.

Voor het opstellen van een verwachtingsmodel voor de Middeleeuwen is daarom uitgegaan van historische gegevens. Het door de archeologen Besteman & Guiran geformuleerde patroon van zich verplaatsende nederzettingen, is daarbij als uitgangspunt genomen.²⁰ Het Meer van Wervershoof lag op de locatie van het huidige dorp Wervershoof. Het gebied rondom het Meer van Wervershoof, waar zich volgens hen de concentratie uit de Karolingische periode bevindt, is aangegeven met een zeer hoge en hoge archeologische verwachting. De theorie wordt ondersteund door het grote aantal vroegmiddeleeuwse vondsten, een enkele archeologische waarneming en het verkavelingspatroon. Hierbij is gebruik gemaakt van de bodemkaarten van het Grootslag en Vier Noorderkoggen. Daar waar nog veen onder de kiekklei aanwezig is geldt

¹⁹ Zie ook tabel 5.

²⁰ Besteman & Guiran 1986

Afbeelding 10. Regio-archeoloog Maarten de Weerd (L) meet de schedel van klokbekermens "Jan van Oostwoud", opgraving Oostwoud 1963. Het skelet is nu zichtbaar in het Huis van Hilde (Castricum).

een zeer hoge archeologische verwachting (categorie 3b), de overige gronden in deze zone hebben een hoge archeologische verwachting gekregen (categorie 4). Door het verdwijnen van het veen is hier waarschijnlijk niet meer aanwezig dan de diepere sporen en losse vondsten. De op de bodemkaart aangegeven diep humeuze gronden, oude cultuurgronden en overige eerdgronden bevinden zich grotendeels langs de lintbebouwing. Deze gronden zijn ontstaan door eeuwenlange ophoging. Onder en in de ophogingslagen bevinden zich resten van bewoning vanaf de prehistorie. De gronden langs de bewoningslinten zijn in de begrenzing van de historische linten opgenomen (categorie 3a).

Archeologische verwachting prehistorie

De verwachtingen voor vindplaatsen uit de prehistorie zijn op basis van de verschillende bodemkaarten toegekend. Hierbij zijn de archeologische vindplaatsen en andere relevante geo(morfologische) gegevens toegevoegd.²¹ Voor het buitengebied geldt dat de latere prehistorische bewoning (vanaf de Midden-Bronstijd) zich over het algemeen op en rondom de voormalige getijdengeulen concentreert. Deze zandige banen en de naast gelegen zavelgronden zijn op bodemkaarten goed zichtbaar en hebben een hoge verwachting toegekend gekregen (categorie 5). Recent onderzoek in West-Friesland heeft uitgewezen dat in oostelijk West-Friesland ook op de kwelders, de kleiige delen van het landschap, werd gewoond.²²

De beleidskaart doet geen aparte uitspraak over vindplaatsen onder afgedekte landschappen, maar deze zijn niet uit te sluiten.²³ Op basis van de bodemkaarten in het westelijke deel van de

²¹ Molenaar & De Boer 2005; De Boer & Molenaar 2006.

²² Roessingh & Lohof 2011.

²³ Recent onderzoek in het kader van de aanleg van de N23 Westfrisiaweg bracht een door een kwelderafzetting afgedekte akker uit het Laat Neolithicum aan het licht.

gemeente Medemblik is het mogelijk om voor delen van de gemeente Medemblik de potentieel aanwezige afgedekte landschappen weer te geven. Aandacht voor deze afgedekte landschappen is noodzakelijk tijdens (inventariserende) veldonderzoeken. Op basis van de geologie kan gesteld worden dat afgedekte landschappen zich in de regel in gebieden tussen de grote getijdengeulen zullen bevinden, dus in de zones met vrijstellingsgrenzen van 2.500 en 5.000 m².

Afbeelding 11. Een hertshoornen kam met versiering, gevonden aan de Ridderstraat in Medemblik (datering ca. 1100).

3.2.1 Bekende waarden

Categorie 1a: Terreinen van zeer hoge archeologische waarde: geen bodemingrepen.

Het gaat hier om wettelijk beschermde archeologische rijksmonumenten (zie 3.1.1). De vergunning wordt verleend door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).²⁴ De begrenzing is overgenomen uit het Monumentenregister van de RCE.

Categorie 1b: Terreinen van zeer hoge archeologische waarde: geen bodemingrepen.

Het betreft de Westfriese Omringdijk, een Provinciaal Monument (zie 3.1.1). Vergunning wordt verleend door de provincie Noord-Holland.²⁵ De begrenzing is overgenomen van de Archeologische Monumentenkaart. Ten aanzien van de Westfriese Omringdijk zijn nadere regels gesteld door de provincie.²⁶

Categorie 1c: Terreinen van zeer hoge archeologische waarde: geen bodemingrepen, anders dan het reguliere gebruik.

Het gaat hier om AMK-terreinen van zeer hoge archeologische waarde (niet rijksbeschermd) en de locaties van oude kerken en kerkhoven. Het overgrote deel van de kerkterreinen - met name binnen de linten - zijn direct afkomstig van de kadastrale minuutplannen. Binnen de gemeente Medemblik zijn echter ook vijf verlaten kerkterreinen aanwezig die de kern vormden van verlaten middeleeuwse dorpen. Deze kerkterreinen zijn tijdens de ruilverkaveling waargenomen en zeer beperkt gedocumenteerd. In de meeste gevallen kon de locatie met enige zekerheid worden vastgesteld. Het AMK-terrein van Kasteel Radboud (monumentnummer 1857) is uitgebreid om ook de veronderstelde verdwenen voorburchten te incorporeren.

Als aanvulling op de begrenzing van het provinciaal monument de Westfriese Omringdijk is het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2) geraadpleegd, om ook de dijkteken aan weerszijden van het monument te incorporeren. Omdat dit deel van de dijk geen officiële monumentale status heeft, is het in categorie 1c ingedeeld.

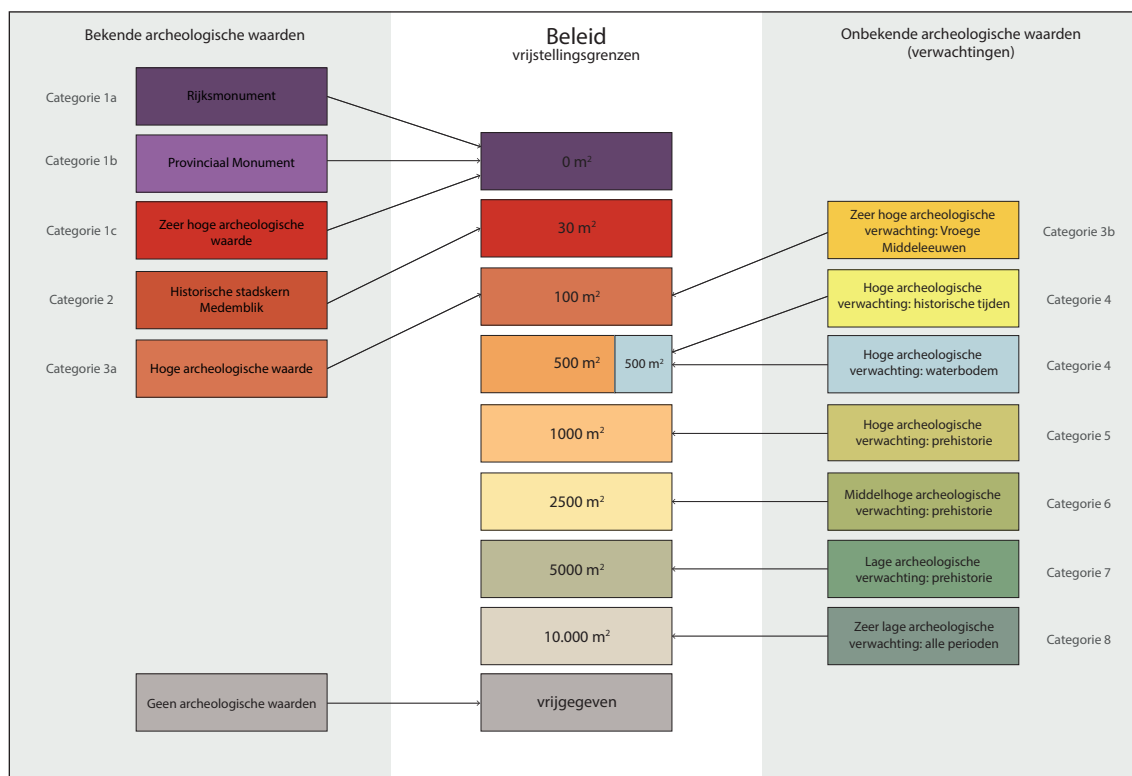
Categorie 2: Terreinen van hoge archeologische waarde: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 30 m².

Deze categorie betreft de binnenstad (land, incl. het beschermd stadsgezicht) van Medemblik. De binnenstad is begrensd op basis van de kadastrale minuutplan in combinatie met oudere stadsplattegronden, die teruggaan tot ca. 1560.

²⁴ <http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>

²⁵ Monumentenverordening Provincie Noord-Holland 2010, 112.

²⁶ Beeldkwaliteitsplan Westfriese Omringdijk 2009.

Tabel 5. Een overzicht van de verschillende categorieën bekende en onbekende waarden (verwachtingen) en hoe deze zijn vertaald naar beleidsmatige vrijstellingsgrenzen (zie ook kaartbijlagen 1-3).

Categorie 3a: Terreinen van hoge archeologische waarde: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 100 m².

Het betreft hier in de eerste plaats de historische linten. De begrenzing hiervan is vastgesteld aan de hand van de AMK-terreinen, aangevuld met de informatie van de historische kaarten. Tenslotte zijn de bodemkaarten nagelopen op de aanwezigheid van oude cultuurgronden. Uitgangspunt daarbij is dat deze opgehoogde gronden waarschijnlijk grotendeels in de Middeleeuwen zijn ontstaan en zich daarna in de loop der tijd verder hebben ontwikkeld. Ook zijn binnen deze categorie de overige AMK-terreinen van hoge archeologische waarde opgenomen.²⁷

Op enkele locaties staan kleine groepjes huizen, losse huizen, molens of andere gebouwen op de historische kaarten weergegeven. Deze zijn samen met het perceel waarop het gebouw staat opgenomen binnen de categorie. Voor een aantal van deze gebouwen geldt dat deze wel aanwezig zijn op één van de kaarten van vóór de kadastrale minuutplannen, maar zijn verdwenen op de kadastrale minuut. In deze gevallen is gekeken naar afwijkende percelen op de kadastrale minuut in de buurt van de vermoede locatie van het gebouw. Deze percelen zijn opgenomen binnen de categorie. Bij twijfel werd een cirkel met een diameter van 65 m om de locatie van het gebouw getrokken.

Het eerste uitgangspunt van archeologie in Nederland is te streven naar behoud in situ, dat wil zeggen archeologische vindplaatsen behouden in plaats van verstoren. In sommige gevallen wordt op basis van de aangetroffen archeologische waarden besloten een gebied niet te ontwikkelen. Ook in de gemeente Medemblik is dit gebeurd. In dat geval is het beleid van de locatie aangepast, zodat de vindplaats ook in de toekomst beschermd blijft. Om deze reden zijn sommige terreinen binnen de gemeente ook in deze categorie opgenomen.

²⁷ Voor een uitgebreid overzicht zie tabel 4.

De historische havens van Medemblik zijn in overeenkomst met de steden Hoorn en Enkhuizen van hoge archeologische waarde en opgenomen binnen deze categorie.

Vrijgegeven terreinen: zonder archeologische waarden. Hierbinnen hoeft men geen rekening te houden met archeologie, ongeacht de omvang van de bodemingrepen.

Dit betreft terreinen die zijn opgegraven of na archeologisch vooronderzoek zijn vrijgesteld van de verplichting tot verder onderzoek, omdat er geen archeologische waarden (meer) aanwezig zijn. Daarnaast zijn een aantal wielen – dijkdoorbraken – vrijgegeven, omdat deze de archeologische resten zullen hebben verstoord. Ook zeer zware ingrepen met kelders, bodemsaneringen en ontgrondingen vallen in deze categorie.

3.2.2 Onbekende waarden (verwachtingen)

Categorie 3b: Terreinen met zeer hoge archeologische verwachting: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 100 m².

Rondom de verdwenen middeleeuwse kerkterreinen is een buffer van 150 m binnen het veronderstelde lint getrokken, omdat hier de hoogste verwachting geldt voor de bijbehorende middeleeuwse bewoning.

Op sommige locaties rondom het Meer van Wervershoof geeft de bodemkaart aan dat onder de kiekklei nog veenlagen aanwezig zijn. Waarschijnlijk zijn dit de locaties waar ook eventuele vroegmiddeleeuwse bewoningsresten bewaard zijn gebleven. Om die reden hebben deze gronden een hoge archeologische verwachting gekregen.

Over de vroegste middeleeuwse bewoning in West-Friesland is nog maar weinig bekend. Wel lijkt het alsof de vroegste bewoning aan de mondingen van de IJen, de veenrivieren, begon. In het zuiden van West-Friesland zijn deze mondingen veelal in het IJsselmeer verdwenen. De monding van de Kromme Leek in het Meer van Wervershoof ligt echter nog steeds op het land. Mogelijk vond de vroegste bewoning in dit gebied op deze locatie plaats. Om deze theorie in de toekomst te kunnen onderzoeken, is rondom de monding van de Kromme Leek een bufferzone aangebracht, die deels overlapt met de kiekkleigronden.

Binnen de terreinen van hoge archeologische waarde liggen ook de 'oude woongronden'. De begrenzing van deze locaties is overgenomen van de bodemkaart van de Wageningse onderzoeker Ir. P. J. Ente en de Vier Noorderkoggen.

Tenslotte valt de waterbodem met zeer hoge verwachting binnen deze categorie. Uit archeologisch onderzoek naar de waterbodem met behulp van een side scan sonar in het Hoornse Hop, is gebleken dat vooral rondom de havenmondingen van oude Zuiderzeesteden veel archeologische resten aanwezig zijn. Omdat deze verwachting ook voor Medemblik geldt, is een buffer rondom de havenmonding opgenomen in deze categorie. Ook is een deel voor de kust aan de oostzijde van de stad opgenomen. Het is waarschijnlijk dat Kasteel Radboud van origine op het oosten was georiënteerd, en niet het noorden zoals nu de situatie is.²⁸ Dit suggereert dat een deel van het middeleeuwse Medemblik in het IJsselmeer is verdwenen. De hypothese wordt verder onderschreven door de grote hoeveelheden middeleeuws aardewerk dat op de oevers van de Vooroevers aanspoelt.²⁹

Categorie 4: Terreinen met een hoge archeologische verwachting: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 500 m² en dieper dan 40 cm.

²⁸ Dijkhuis 2012.

²⁹ AWF-vondstmeldingsnummer 1285.

Langs het gebied De Weelen en de Broerdijk zijn tijdens de ruilverkaveling verschillende middeleeuwse kerkterreinen aangetroffen. Omdat het waarschijnlijk is dat de bewoning in deze tijd ook een lintvorm aannam, is de hele zone aangewezen als oud bewoningslint. De werkelijke grenzen van de bewoning zijn niet bekend. Totdat hier meer zicht op ontstaat, wordt een zone van 100 m vanuit de slootkant gehanteerd. Gezien de hoge mate van versterking aan de noordkant van de Broerdijk (wegen, water, etc.) is er vanaf gezien ook deze te begrenzen. Lettend op het verkavelingspatroon en de toponiemen van locaties, konden nog twee andere mogelijke middeleeuwse linten worden aangeduid. Het betreft de Oude Gouw en de Wikgouw, die respectievelijk in het verlengde van Benningbroek en Nibbixwoud lopen. De naam "Gouw" wordt veelal in verband gebracht met bewoonde ontginningsassen. Aan het uiteinde van de Oude Gouw zijn in 1977-1978 middeleeuwse bewoningsresten aangetroffen.³⁰

Rondom het Meer van Wervershoof is een buffer opgenomen, die is gebaseerd op vroegmiddeleeuwse vondsten en de vorm van de kust van het Meer.

Binnen dezelfde categorie valt de gehele waterbodem van de gemeente Medemblik. Op dit moment is nog geen onderscheid binnen dat gebied gemaakt, omdat er (nog) geen zicht bestaat in de aanwezige waarden.

Categorie 5: Terreinen met een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie in het buitengebied of bebouwd gebied: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 1.000 m² en dieper dan 40 cm.

Dit zijn de gebieden die op basis van de bodemkaart, archeologisch onderzoek en vondstmeldingen in de regio als 'kansrijke woonplaatsen' kunnen worden aangemerkt. De begrenzingen zijn overgenomen van de verschillende bodemkaarten en betreffen vooral de zand- en zavelgronden.

Categorie 6: Terreinen met een middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 2.500 m² en dieper dan 40 cm.

In deze categorie vallen de gebieden in het buitengebied waar op basis van de bodemkaart en archeologisch onderzoek een middelhoge verwachting voor het aantreffen van bewoningssporen uit de prehistorie geldt.

Categorie 7: Terreinen met een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 5.000 m² en dieper dan 40 cm.

Dit zijn de gebieden met een lage verwachting voor het aantreffen van bewoningssporen uit de prehistorie. Het betreft o.a. de laag gelegen gronden ten zuiden van de getijdengeul waarop Wognum is gelegen.

Categorie 8: Terreinen met een zeer lage archeologische verwachting: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 10.000 m² en dieper dan 40 cm.

Dit zijn de gebieden met een zeer lage verwachting voor het aantreffen van bewoningssporen uit alle perioden. Het betreft het voormalige Meer van Wervershoof binnen de Westfriese Omringdijk en de Bennemeer (ingepolderd 1629) en Polder het Lichtewater.

³⁰ Verhoeven 1998, 120-143.

4 Toelichting beleidskaart archeologie

4.1 Vrijstellingsgrenzen

De archeologische beleidskaart Medemblik 2018 is een hulpmiddel bij de afweging voor archeologisch onderzoek bij ruimtelijke ontwikkelingen. De kaart is ontstaan door een opeenstapeling van diverse lagen van informatie met betrekking tot bekende en onbekende archeologische waarden (verwachtingen), zoals in paragraaf 3.2 uiteen zijn gezet. Op basis daarvan zijn binnen de beleidskaart verschillende vrijstellingsgrenzen onderscheiden.

De categorieën zijn vertaald naar vrijstellingsoppervlakten (zie tabel 5). De oppervlakten zijn gebaseerd op verschillende factoren: de grootte/uitgestrektheid van vindplaatsen, het niveau waarop gedegen archeologisch onderzoek kan plaatsvinden, de diepte van de vindplaatsen en latere verstoringen. Komt de bodemverstoring voor een geplande ontwikkeling boven de genoemde oppervlakte uit, dan dient rekening te worden gehouden met archeologie. Ook als een bodemverstoring qua diepte niet vlakdekkend de minimale diepte overschrijdt (bijvoorbeeld met heipalen), dan wordt dit beschouwd als een overschrijden van de maximale diepte verstoring. Blijft men binnen de gestelde oppervlakte, dan kunnen de bodemingrepen zonder verdere (archeologische) gevolgen worden uitgevoerd. Doordat een groot deel van het buitengebied agrarisch wordt gecultiveerd, is over het algemeen de eerste 40 cm vanaf het maaiveld verstoord door agrarische werkzaamheden. In de binnensteden en op de Middeleeuwse huisplaatsen aan de dorpslinten is de verstoringdiepte vaak veel geringer. Om deze reden worden ingrepen ondieper dan 40 cm in het buitengebied niet nader onderzocht binnen de categorieën 5-8.

4.2 Gebruik beleidskaart binnen AMZ-cyclus

Archeologische Quickscans

Het verdient de aanbeveling om bij ontwikkelingen in een archeologisch waardevol (verwachtings)gebied van te voren een Quickscan te laten uitvoeren door Archeologie West-Friesland. De ruimtelijke ontwikkelingen worden dan afgezet tegen de aanwezige of te verwachten archeologische waarden.

Indien op basis van de Quickscan een gespecificeerde archeologische verwachting kan worden geformuleerd, is het niet noodzakelijk de gehele cyclus van de AMZ te doorlopen. Bij kleine plangebieden wordt als extra service een veldtoets door middel van bijvoorbeeld grondboringen uitgevoerd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting te komen. In ca. 80 % van de Quickscans wordt geen nader onderzoek in het kader van de AMZ geadviseerd en kan de geplande ontwikkeling, al dan niet onder voorwaarden, worden vrijgegeven.

Op basis van het Quickscan-onderzoek kan voor een archeologievriendelijke planaanpassing worden gekozen. Op deze wijze blijven de archeologische waarden in de bodem bewaard.

Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting. Het resultaat is een standaardrapport met een gespecificeerde archeologische verwachting, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek.

Het rapport bevat, waar mogelijk, gegevens over aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden en aardwetenschappelijke eigenschappelijke eigenschappen. Afhankelijk van de omvang van de toekomstige (planologische) ingreep en werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het bureauonderzoek en de vraagstelling, zullen aanvullende gegevens moeten worden verzameld. Hierbij blijft de doelstelling van het bureauonderzoek (het komen tot een gespecificeerde verwachting) overeind³¹.

Op basis van het bureauonderzoek kan voor een archeologievriendelijke planaanpassing worden gekozen. Op deze wijze blijven de archeologische waarden in de bodem bewaard.

Inventariserend veldonderzoek

Tijdens het inventariserend veldonderzoek wordt (extra) informatie verworven over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek en door middel van waarnemingen in het veld. Het veldonderzoek kan uit verschillende fasen bestaan waarin steeds verder wordt ingezoomd op de aanwezige archeologische waarden.

Verkennd onderzoek

De verkennende fase is gericht op het in detail in beeld krijgen van de archeologische verwachting.

Doel van het verkennend onderzoek kan uit verschillende elementen bestaan. In West-Friesland wordt deze verkennende fase gebruikt om het prehistorische landschap en daarmee de mogelijkheden voor bewoning in de prehistorie in kaart te brengen. Hierbij worden de afgedekte landschappen nader beschouwd en wordt de intactheid van het landschap bepaald.

Karterend veldonderzoek

Het doel van de karterende fase is het in kaart brengen van (nog onbekende) archeologische vindplaatsen. Voor vindplaatsen uit de Bronstijd in West-Friesland geldt dat zij met behulp van booronderzoek niet zijn op te sporen.³² Indien uit het bureauonderzoek en/of verkennend booronderzoek blijkt dat het bronsijdlandscap intact is dient het karterend onderzoek te worden uitgevoerd met behulp van proefsleuven.

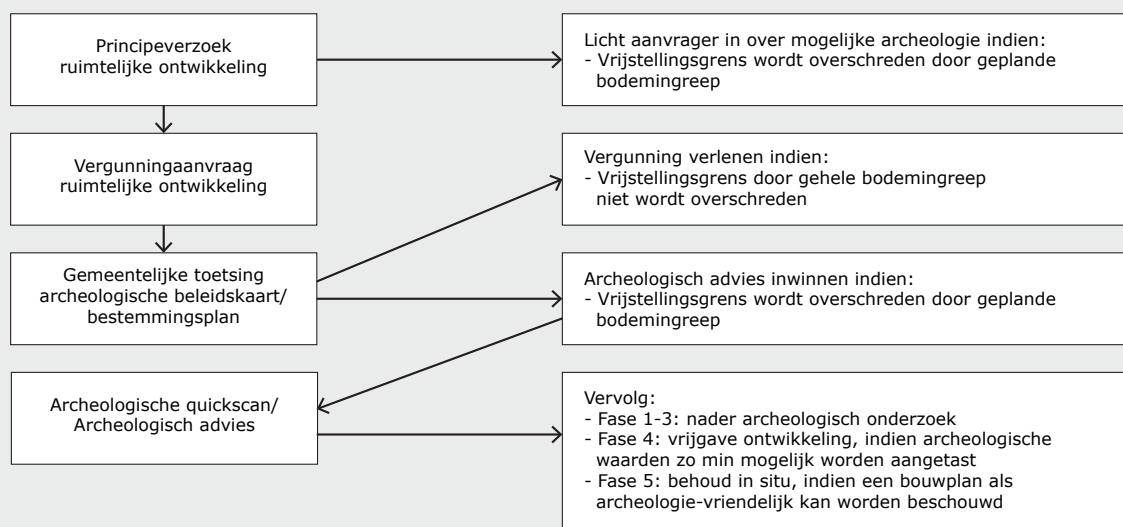

Afbeelding 12. Een 13de-eeuwse tonput wordt onderzocht tijdens de opgraving aan de Kerkstraat 11 in Wognum, 2012.

³¹ Voor historische stads- en dorpskernen geldt in sommige gevallen dat er een bouwhistorisch onderzoek dient te worden uitgevoerd om zodoende alle cultuurhistorische waarden veilig te stellen
³² Vanwege het ontbreken van een vondstlaag en een lage vondstdichtheid

Stappenplan Gemeentelijke Overheid

Archeologie en vergunningsaanvragen

Bovenstaande werkzaamheden vallen binnen de adviesuren van de gemeenschappelijke regeling.

Nadere fases in het kader van de Archeologische Monumentenzorg *

Fase	Document(en)	Gevolg
1 Bureauonderzoek en IVO-O (in de vorm van een verkennend booronderzoek)	Plan van Aanpak (PvA): laten beoordelen door AWF	Uitvoeren en rapporteren. Vervolgens: - Vervolgonderzoek (fase 2 of 3) - Of vrijgeven (fase 4) - Of planaanpassing (fase 5)
2 Inventariserend veldonderzoek (in de vorm van proefsleuven)	Programma van Eisen (PvE): laten beoordelen door AWF en BG	Uitvoeren en rapporteren. Vervolgens: - Vervolgonderzoek (fase 2 of 3) - Of vrijgeven (fase 4) - Of planaanpassing (fase 5)
3 Opgraving	PvE (en indien nodig PvA): laten beoordelen door veroorzaker, BG en archeo-adviseur op tijd, geld en kwaliteit.	Uitvoeren en rapporteren. Handhaving PvA en PvE door directievoerder en BG. Vervolgens: - Vrijgeven (fase 4).
4 Vrijgeven ontwikkeling	Vrijgavedocument	- Onbeperkt bouwen - Of onder voorwaarde bouw uitvoeren
5 Planaanpassing	Toetsingsdocument	- Monitoren

* Kosten zijn voor de initiatiefnemer volgens de Erfgoedwet 2016. Archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd door een gecertificeerd(e) bedrijf of instelling.

Archeologie West-Friesland, versie 2, 26-06-2017.

Tabel 6. Stappenplan ambtenaren binnen de AMZ-cyclus.

Waarderend veldonderzoek

De waarderende fase van het inventariserend veldonderzoek dient om meer duidelijkheid te verkrijgen over de aard van een vastgestelde vindplaats ten behoeve van de waardebeoordeling. Zo kan het gewenst zijn om een archeologische vindplaats zo optimaal mogelijk te behouden, bijvoorbeeld door middel van inpassing. Een waarderend inventariserend veldonderzoek (vaak door middel van proefsleuven) is tevens gewenst voorafgaand aan een grote vlakdekkende archeologische opgraving, teneinde gedetailleerde gegevens te verkrijgen met het doel de opgraving doelgericht mogelijk te kunnen uitvoeren. De vindplaatsen worden onderzocht op hun fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging. Een waarderend onderzoek bestaat in veel gevallen uit een proefsleuvenonderzoek, maar kan ook andersoortig onderzoek inhouden (geofysisch onderzoek, side-scan sonaronderzoek naar de waterbodem of waarderend booronderzoek).

De vindplaatsen worden in eerste instantie op hun fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering) beoordeeld. De beoordeling van de fysieke kwaliteit is gerelateerd aan de archeoregio waarin de vindplaats zich bevindt: op deze wijze wordt de conserveringstoestand in relatie tot andere relevante sites bekeken.

Bij een behoudenswaardige vindplaats is behoud *ex situ* (door middel van een opgraving) of behoud *in situ* (door middel van bescherming) ter overweging aan het bevoegd gezag.

De gemeente is in veel geval het bevoegd gezag en neemt een selectiebesluit met betrekking tot de omgang met archeologische waarden.

Archeologische opgraving

Een archeologische opgraving heeft als doel vondst- en spoorgegevens van een archeologische vindplaats te verzamelen en te documenteren en is gericht op vooraf geformuleerde onderzoeksvragen en –doelstellingen (vastgelegd in een PvE). Tijdens een archeologische opgraving worden sleuven en putten aangelegd en het gebied onderzocht (behoud *ex situ*).

Bescherming

Bescherming houdt in dat er fysieke maatregelen worden getroffen op het terrein met archeologische waarden (bescherming *in situ*). Doel daarvan is de meest gunstige randvoorwaarden te scheppen voor duurzaam behoud, zonder de aanwezige archeologische waarden te beschadigen. Bescherming betekent niet per definitie dat op terreinen geen ontwikkelingen mogelijk zijn. Onder strikte voorwaarden kunnen op beschermde terreinen bovengrondse ontwikkelingen plaatsvinden. Specifiek met de Belvédère-doelstelling 'behoud door ontwikkeling' in het achterhoofd, kunnen ruimtelijke ontwikkelingen op monumentale terreinen juist zelf wenselijk zijn om het hier verborgen verleden beleefbaar te maken.

Archeologievriendelijk bouwen

De gemeente Medemblik moedigt ontwikkelaars aan om archeologie vriendelijk te bouwen, dat wil zeggen constructies zo te maken dat voor de zeer lange termijn, >100 jaar, de resten ongetroefd integraal in de bodem bewaard blijven (bijlage 3: archeologie-vriendelijk bouwen).

4.3 Houdbaarheid beleidskaart

De kaart geeft de situatie weer zoals deze bekend was ten tijde van aanlevering in oktober 2018. Archeologie is een wetenschappelijk vak en ontwikkeling en veranderingen zijn inherent aan de wetenschap. In de toekomst zal, door nieuw onderzoek en nieuwe inzichten, de kijk op de beleidskaart veranderen. De beleidskaart moet daarom als een "levende kaart" worden gezien, die bij Archeologie West-Friesland continu zal worden bijgehouden met de nieuwste gegevens. De aangeleverde, statische kaart moet als een momentopname worden gezien: het geeft de situatie weer van oktober 2018. Voor advisering zal door Archeologie West-Friesland altijd de meest recente vorm van de kaart worden geraadpleegd. Bovendien is het raadzaam de geactualiseerde beleidskaart elke vijf jaar opnieuw bij de gemeente aan te leveren.

Zaken die dan geëvalueerd kunnen worden zijn bijvoorbeeld:

- De zone met zeer hoge en hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Vroege Middeleeuwen;
- De werkbaarheid van de vastgestelde vrijstellingsgrenzen in het ruimtelijke ordeningsproces.

5 Vooruitblik

De beleidskaart archeologie Medemblik 2018 vormt een uitgangspunt voor het toekomstige archeologische beleid van de gemeente Medemblik. Naast deze kaart zijn er voor de gemeente echter nog andere doelen die kunnen worden nagestreefd om het archeologische beleid verder te specificeren.

Een groot deel van het oppervlak van de gemeente Medemblik bestaat uit water. Op dit moment bestaat er nog geen goed overzicht van de aanwezige archeologische waarden op de waterbodem van de gemeente. Op de beleidskaart zijn deze wateren om deze reden nauwelijks gespecificeerd. Toekomstig onderzoek naar de aanwezige archeologische waarden, zoals verdronken dorpen, dijken, scheeps- en vliegtuigwrakken, etc. zal helpen bij het opstellen van een gespecificeerde waarden- en verwachtingenkaart voor de waterbodem.

Als richtlijn voor archeologisch onderzoek in Nederland bestaat de Nationale Onderzoeksagenda. In deze agenda staan specifieke onderzoeksvragen aangegeven per periode. Het archeologisch onderzoek binnen de regio West-Friesland zou kwalitatief kunnen verbeteren door een Regionale Onderzoeksagenda West-Friesland op te stellen. In deze Regionale Onderzoeksagenda kunnen regio-specifieke vraagstukken worden opgesteld, waar in archeologisch onderzoek op toegespitst kan worden. Door deze vraagstukken in een Onderzoeksagenda vast te leggen, wordt verzekerd dat bij toekomstig onderzoek direct op de relevante zaken kan worden geconcentreerd, zonder dat steeds vanuit de Nationale Onderzoeksagenda hoeft te worden gewerkt.

Een van de resultaten van een Regionale Onderzoeksagenda zou een integrale cultuurhistorische kaart kunnen zijn, die het (pre)historische verhaal van de gemeente of zelfs heel West-Friesland verteld. Op deze manier kan aan een groter verhaal worden gewerkt, zonder dat alle informatie versnipperd blijft in afzonderlijke vakgebieden en basisrapportages. Een integrale cultuurhistorische kaart, waarbij archeologie, bouwhistorie en landschap in samenhang worden gepresenteerd, zal de kwaliteit van het onderzoek binnen de verschillende vakgebied alleen maar ten goede komen.

Artikel 9 van het Verdrag van Valletta stelt dat een van de doelen van het archeologisch onderzoek de ontsluiting voor een breder publiek moet zijn. Deze ontsluiting kan vele vormen aannemen, zoals educatie, informatieborden ter plaatse, incorporatie van vondsten/structuren in het straatbeeld en/of nieuwbouwpanden, etc. Een ontsluiting van archeologische informatie zal bijdragen aan een grotere bewustwording van de omgeving en de regionale identiteit. Het zal leiden tot een grotere binding van de bevolking met het gebied.

Bijlage 1

Overzicht rijksbeleid archeologie en cultuurhistorie vóór invoering Erfgoedwet

Monumentenwet 1988

De Erfgoedwet heeft de Monumentenwet 1988 vervangen. Het wettelijk kader voor de omgang met cultureel erfgoed is vastgelegd in de Monumentenwet 1988. Per 1 september 2007 zijn door het in werking treden van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) de artikelen die over archeologie handelen, gewijzigd. Daarnaast zijn enkele artikelen van de Woningwet, Wet Milieubeheer en de Ontgrondingswet aangepast.

Verdrag van Valletta

Door het in werking treden van de Wet op de archeologische monumentenzorg heeft Nederland het Verdrag van Valletta (1992, vaak aangeduid als Verdrag van Malta) gedeeltelijk geïmplementeerd. Dit verdrag heeft als doel de zorg voor het archeologisch erfgoed te versterken. Uitgangspunt daarbij is dat archeologische resten zoveel mogelijk in de grond, *in situ*, bewaard worden (artikel 4 van het Verdrag) en wanneer dit niet mogelijk is, betaalt de bodemverstoorder het archeologisch onderzoek (artikel 6). Nederland heeft deze uitgangspunten ook in haar beleid overgenomen.

Wet op de archeologische monumentenzorg en Besluit archeologische monumentenzorg

De doelstelling van de Wamz is archeologische waarden waar nodig beschermen, zonder extra maatschappelijke lasten in het leven te roepen dan strikt noodzakelijk. Het heeft de volgende uitgangspunten:

- Geformaliseerd beleid;
- Behoud en beheer van archeologie in de bodem;
- Versterking relatie archeologie en ruimtelijke ordening;
- Opgravingsbevoegdheid;
- Verbetering informatievoorziening over cultureel erfgoed;
- Invoering 'verstoorder-betaalt-principe'.

Het Besluit archeologische monumentenzorg (Bamz) geeft uitvoering aan de Wet op de archeologische monumentenzorg.

Samenvattend verplicht de herziene Monumentenwet gemeenten om 'rekening te houden met aanwezige of te verwachten archeologische waarden'.

Het bestemmingsplan staat hierbij centraal. Hierin worden bouw- en aanlegvoorschriften opgenomen. Indien belangrijke archeologische waarden als gevolg van ruimtelijke ontwikkelingen niet in de bodem behouden kunnen blijven, dient de informatie te worden veiliggesteld d.m.v. een opgraving. De Monumentenwet gaat hierbij uit van een algemene vrijstelling voor ingrepen tot 100 m², maar biedt de gemeente ook de nodige beleidsruimte om haar eigen afweging te maken.

Het 'rekening houden met' zal uiteindelijk opgaan in de Omgevingswet.

Modernisering Monumentenwet

Per 1 januari 2012 is de Modernisering Monumentenwet (MoMo) doorgevoerd via een wijziging van artikel 3.6. lid 2 van Besluit ruimtelijke ordening. In de toelichting van een bestemmingsplan moet voortaan het volgende worden opgenomen: Een beschrijving van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden. Hierdoor dienen cultuurhistorische waarden dus uitdrukkelijk te worden meegewogen bij het vaststellen van bestemmingsplannen. Gemeenten zullen een inventarisatie moeten (laten) maken van alle cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplangebied, dus niet alleen de archeologische waarden. Daarnaast moeten ze aangeven welke conclusies ze daaraan verbinden en op welke wijze ze deze waarden borgen in het bestemmingsplan. Dit is één van de pijlers van de Modernisering Monumentenzorg.¹

1 De Rijksdienst helpt gemeenten om hieraan te voldoen met de *Handreiking erfgoed en ruimte* (www.handreikingerfgoedruimte.nl). Hierin staat hoe gemeenten zo'n inventarisatie en analyse kunnen uitvoeren.

Bijlage 2

Algemene- en bijzondere bepalingen

Verstoring in meerdere categorieën

Als een gebied waar verstoring van de bodem gepland staat in meerdere categorieën blijkt te vallen, dan gelden de voorwaarden van de hoogste categorie (met de laagste vrijstellingsgrens) voor het gehele gebied. In de praktijk is het veelal niet werkbaar om verschillende regimes op één ontwikkellocatie van toepassing te laten zijn.

Eén verstoring, één oppervlakte

Bij de categorieën wordt uitgegaan van verschillende oppervlakten. Of bij een project een oppervlakte wordt overschreden, wordt berekend op basis van de daadwerkelijke verstoring en daarmee niet alleen de bouwcontour of een paalfundering. In eerste instantie wordt in een Quicksan aangegeven of de beoogde ontwikkeling de (eventueel) aanwezige archeologische waarden schaadt. Indien wordt besloten 'archeologie-vriendelijk' te bouwen, kan een nader archeologisch onderzoek achterwege blijven.

Daarnaast geldt dat verstoringen die bij elkaar horen ook bij elkaar worden opgeteld. Dus als er door aanleg van een kassencomplex waterberging moet worden gecompenseerd, wordt deze meegewogen in de Quicksan. Een woonhuis met garage en koi-vijver, wordt als een gezamenlijke bodemingreep beschouwd.

Funderingswijze

Het oprichten van bouwwerken door middel van een conventionele paalfundering en balkenrooster, het bouwen van kelders, kruipruimtes enzovoorts wordt als archeologie onvriendelijk beschouwd. Behoud van het bodemarchief op de zeer lange termijn, dat wil zeggen 100 jaar of meer, is niet gegarandeerd. Een fundering kan uitsluitend door een archeologische instelling worden beoordeeld op archeologie vriendelijkheid.

Bodemsanering en ontgronding

Bodemsaneringen en ontgrondingen worden als archeologie-schadelijke ingrepen beschouwd. Indien deze boven de vrijstellingsgrens uitkomen, vallen de ingrepen onder het aldaar geldende regime.

Beleid en Bestemmingsplan

De beleidskaart archeologie wordt door het opnemen van de vrijstellingsdiepte en vrijstellingsoppervlakte in de bestemmingsplannen geborgd. Een uitzondering hierop vormen de wettelijk beschermde archeologische monumenten die in het kader van de Monumentenwet 1988 zijn beschermd.

Om er zeker van te zijn dat alle beleidsregels juist vastliggen, wordt met standaardbepalingen in de bestemmingsplannen gewerkt. Voor ontwikkelingsgerichte bestemmingsplannen wordt maatwerk toegepast, en zal over het algemeen een groot deel van het archeologische onderzoek reeds voor vaststelling van het bestemmingsplan worden uitgevoerd.

Vergunningsvrij bouwen en gebruik

In de WABO en het bijbehorende Besluit Omgevingsrecht (Bor) is de mogelijkheid verruimd

om vergunningsvrij te bouwen. Er zijn twee categorieën met betrekking tot vergunningsvrij bouwen en een aantal uitzonderingen.

- Vergunningsvrij bouwen met een toets aan het bestemmingsplan. Als uit het bestemmingsplan blijkt dat een bepaald bouwwerk mogelijk is, dan hoeft hier geen omgevingsvergunning voor te worden aangevraagd. Echter, wanneer op het betreffende perceel ook een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie' geldt, moet ook worden getoetst aan de bepaling van die dubbelbestemming. Afhankelijk van de oppervlakte van het bouwwerk is het mogelijk dat alsnog een omgevingsvergunning aangevraagd moet worden. In dat geval niet voor de activiteit 'bouwen', maar voor de activiteit 'uitvoeren van een werk of werkzaamheden'.
- Vergunningsvrij bouwen zonder een toets aan het bestemmingsplan. Een aantal (bouw)werkzaamheden kan uitgevoerd worden zonder dit te toetsen aan het bestemmingsplan. In de meeste gevallen gaat het hierbij om bouwwerken die het grondoppervlak van het hoofdgebouw met niet meer dan 2,5 meter naar het achtererf verlengen en om bouwwerken van maximaal 30 m² die van functioneel ondergeschikt belang zijn (zoals schuurtjes, serres, vijvers en dergelijke). Voor deze bouwwerken hoeft geen toets plaats te vinden aan het bestemmingsplan, ook niet als er in het bestemmingsplan een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie' staat weergegeven.

Uitzonderingen op vergunningsvrij bouwen

Vergunningsvrij bouwen is in beginsel niet toegestaan:

- aan, op of bij een wettelijk archeologisch monument, tenzij bij de aanwijzing van een archeologisch monument of bij een vergunning tot wijziging ervan, vastgelegd is voor welke werkzaamheden geen vergunning nodig is;
- in een rijksbeschermd stads- of dorpsgezicht;
- ten aanzien van bouwwerken van meer dan 50 m² in archeologisch waardevolle gebieden.

Dit betekent dat in de meeste gevallen bouwwerken kleiner dan 50 m² kunnen worden gerealiseerd. Alleen bij archeologische monumenten (geen mogelijkheid tot bouwen) en kerkterreinen (geen andere bodembewerking dan regulier gebruik) geldt een beperking.

Bijlage 3

Archeologie-vriendelijk bouwen

Kerndoel van het archeologie-vriendelijk bouwen is dat de integrale vindplaats ongeschonden voor de zeer lange termijn (> 100 jaar) ongewijzigd wordt behouden. Dat betekent dat de bestaande situatie voorafgaand aan de planvorming voor minimaal deze periode in situ geconserveerd dient te blijven.

Hiermee wordt gevolg gegeven aan de landelijke en Europese wetgeving om vindplaatsen te behouden en archeologische kosten daarmee uit te sparen.

Om zonder de bodem te roeren toch de archeologie te behouden zijn vele oplossingen mogelijk. Een bouwwerk kan vanaf maaiveld op een betonplaat worden neergezet. Ook kan waar mogelijk voor grote afstanden tussen heipalen worden gekozen. Een andere mogelijkheid is terreinen op te hogen en in de ontstane ruimte te bouwen. Bij kabeltracés kan bijvoorbeeld worden gekozen om een nieuw tracé op de plek van het oude tracé in de reeds geroerde bodem te leggen. Een samenspraak tussen architect, constructeur, archeoloog en beleidsambtenaar is daarvoor het beste platform.

Archeologie-vriendelijke voorstellen zullen worden getoetst op de daadwerkelijke situatie. Bijvoorbeeld ook een beperkt palenplan kan verblauwing, verdroging of vervorming veroorzaken. Ook de werkelijke gang van zaken op een bouwterrein wordt geanalyseerd. Blijkt in de praktijk dat archeologie-vriendelijk bouwen toch niet haalbaar is vanwege bijvoorbeeld constructieve aspecten, dan dient alsnog te worden overgeschakeld naar een archeologisch onderzoek.

Niet archeologie-vriendelijk bouwen

Een niet archeologie-vriendelijk bouwplan houdt in dat de bestaande situatie bodem zal worden verstoord tijdens het bouwproces. Onder bodemverstoring wordt verstaan:

- het verwijderen van muurwerk uit de bodem, hier onder vallen ook funderingen en palen van de bestaande bebouwing vanaf de vrijstellingsdiepte gemeten vanaf het bestaande maaiveld van de archeologische vindplaats.
- vorstranden dieper dan 30 cm
- het aanbrengen van funderingspalen, damwanden, grondverbeteringen, grout, ankers etc.
- bodemsaneringen, tijdelijke uitplaatsing van vervuilde grond
- kelders, ondergrondse reservoirs, overmatige boringen voor diverse onderzoeken en bijvoorbeeld warmtekrachtkoppeling installaties
- kruipruimtes
- vijvers/watercompensaties
- sloten en andere ingravingen
- kabels en leiding-tracés vanaf maaiveld

Wanneer een of meerdere van de bovenstaande situaties voorkomt wordt dit in een quickscan getoetst. Het is veelal in tegenspraak met behoud van de integrale vindplaats op lange termijn en wordt daarmee beschouwd als archeologie-onvriendelijk.

Lijst met afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
AMZ	Archeologische Monumenten Zorg
Archis	Archeologisch informatiesysteem
Bamz	Besluit archeologische monumentenzorg
BRL	Beoordelingsrichtlijn
IPP	Instituut voor Prae- en Protohistorie A.E. van Giffen van de Universiteit van Amsterdam
IVO(O)	Inventariserend Veldonderzoek overig
IVO(P)	Inventariserend Veldonderzoek proefsleuven
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
MoMo	Modernisering Monumentenwet
NOaA	Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
OAT	Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
Wabo	Wet algemene bepaling omgevingsrecht
Wamz	Wet op de archeologische monumentenzorg
Wro	Wet ruimtelijke ordening

Bronnen

't Hoogh-Heemraetschap vande Uytwaterende Sluysen in Kennemerlandt ende West-Vrieslandt / Afgemeten en Afgeteijckent deur Iohannes Douw, Ordinaris Landtmeter des Landts van Rhyndlandt ; Koenraet Decker sculpsit [(kaartbeeld)] ; Abraham Deur scripsit [(toponiemen)]. Schaal [ca. 1 : 31.500]. - [s.l. : Uitwaterende Sluizen, 1745]. - 1 kaart in 16 bladen : ets en kopergravure ; bladen ca. 42x57 cm, gemonteerd 174x232 cm. - Gedrukt door Isaak Tirion, Amsterdam. - Het oostzuidoosten boven.

Kaart van de zeekerende dijken gelegen in het ambacht van West-Friesland genaamd Drechterland / gemeten en gekarteerd door Pieter van der Meersch, geadmitteerd landmeter bij het Hof van Holland. - Schaal [ca. 1 : 3500]. - 14 oktober 1638. - 1 proceskaart in 10 bladen : manuscript, pen en waterverf in kleur ; diverse formaten.

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Abbekerk en Lambertschaag, sectie A, genaamd Lambertschaag, op een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Abbekerk en Lambertschaag, sectie B, genaamd Abbekerk, op een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Abbekerk en Lambertschaag, sectie C, genaamd De Wijzend, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Abbekerk en Lambertschaag, sectie C, genaamd De Wijzend, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Andijk, sectie A, genaamd Andijk, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Andijk, sectie A, genaamd Andijk, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Andijk, sectie A, genaamd Andijk, Derde Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Andijk, sectie B, genaamd Ooster-Dijk, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Andijk, sectie B, genaamd Ooster-Dijk, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Andijk, sectie B, genaamd Ooster Dijk, Derde Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Andijk, sectie C, genaamd Zuider-Deel, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Andijk, sectie C, genaamd Zuider-Deel, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Berkhout en Baarsdorp, sectie B, genaamd Bobbeldijk, Derde Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Bovencarspel, sectie A, genaamd De Noordzijde, eerste blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Bovencarspel, sectie A, genaamd De Noordzijde, tweede blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Grootebroek en Lutjebroek, sectie A, genaamd De Kadijk, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Grootebroek en Lutjebroek, sectie D, genaamd Lutjebroek, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Hoogcarspel, sectie A, genaamd Zwaagdijk, op een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Hoogcarspel, sectie B, genaamd De Noord, een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Hoogcarspel, sectie C, genaamd Hoogcarspel, een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Hoogwoud, sectie B, genaamd Tropweeren, eerste blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Hoogwoud, sectie C, genaamd De Weeren, tweede blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Hoorn, sectie C, genaamd Damten, 1e Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Medemblik, sectie A, genaamd Medemblik, een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Medemblik, sectie B, genaamd De Vliet, een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Medemblik, sectie C, genaamd De Braak Polder, eerste blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Medemblik, sectie C, genaamd De Braak Polder, tweede blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Medemblik, sectie C, genaamd De Braak Polder, derde blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Midwoud en Oostwoud, sectie A, genaamd Midwoud, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Midwoud en Oostwoud, sectie A, genaamd Midwoud, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Midwoud en Oostwoud, sectie B, genaamd Oostwoud, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Midwoud en Oostwoud, sectie B, genaamd Oostwoud, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Midwoud en Oostwoud, sectie C, genaamd Het Oostwouder Veld, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Midwoud en Oostwoud, sectie C, genaamd Het Oostwouder Veld, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Nubbixwoud, sectie A, genaamd De Wijzend, in één Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Nubbixwoud, sectie B, genaamd De Gouw, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Nubbixwoud, sectie B, genaamd De Gouw, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Nubbixwoud, sectie C, genaamd De Leek, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Nubbixwoud, sectie C, genaamd De Leek, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Nubbixwoud, sectie D, genaamd De Kerk, in één Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Opperdoes, sectie A, genaamd Opperdoes, Tweede Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1825, Gemeente Opperdoes, sectie A, genaamd Opperdoes, Eerste Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Sijbecarspel en Benningbroek, sectie A, genaamd Sijbecarspel, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Sijbecarspel en Benningbroek, sectie A, genaamd Sijbecarspel, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Sijbecarspel en Benningbroek, sectie B, genaamd Sijbecarspel noord zijde, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Sijbecarspel en Benningbroek, sectie B, genaamd Sijbecarspel noord zijde, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Sijbecarspel en Benningbroek, sectie C, genaamd Benningbroek noord zijde, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Sijbecarspel en Benningbroek, sectie C, genaamd Benningbroek noord zijde, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Sijbecarspel en Benningbroek, sectie D, genaamd Benningbroek, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Sijbecarspel en Benningbroek, sectie D, genaamd Benningbroek, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Twisk, sectie A, genaamd Zuidoost, in een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Twisk, sectie B, genaamd Zuidwest, in een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Twisk, sectie C, genaamd Noordwest, in een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Twisk, sectie D, genaamd Noordoost, op een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wervershoof sectie A, genaamd Kaagerban, in een blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wervershoof sectie B, genaamd Zuidzijde, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wervershoof sectie B, genaamd Zuidzijde, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1824, Gemeente Westwoude, Oudijk en Binnenwijzend, sectie A, genaamd Westwoud, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1824, Gemeente Westwoude, Oudijk en Binnenwijzend, sectie C, genaamd Oudijk, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1824, Gemeente Westwoude, Oudijk en Binnenwijzend, sectie C, genaamd Oudijk, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Wognum & Wadwaij, sectie A, genaamd Oosteinde, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Wognum & Wadwaij, sectie A, genaamd Oosteinde, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Wognum, sectie B, genaamd Kerkebuurt, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Wognum, sectie B, genaamd Kerkebuurt, Twede blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Wognum, sectie C, genaamd Overdijk en Noordermeer, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Wognum, sectie C, genaamd Overdijk en Noordermeer, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Wognum, sectie D, genaamd Westeinde en Wadwaij, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Wognum, sectie D, genaamd Westeinde en Wadwaij, Twede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Zwaag c: a:, sectie A, genaamd Zwaag, 1e blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Zwaag c: a:, sectie A, genaamd Zwaag, 2e blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Zwaag c: a:, sectie A, genaamd Zwaag, 3e blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Zwaag c.a., gedeelte Zwaagdijk, sectie B, genaamd De Groote Vlied, in een Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Zwaag c.a., gedeelte Zwaagdijk, sectie C, genaamd Boks Weide, 1 blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Zwaag c.a., gedeelte Zwaagdijk, sectie C, genaamd Boks Weide, 2e blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Zwaag c.a., gedeelte Zwaagdijk, sectie C, genaamd Boks Weide, 3e blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1823, Gemeente Zwaag c.a., gedeelte Zwaagdijk, sectie C, genaamd Boks Weide, 4e blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Literatuur

Arkema, M & I. Vossen, 2013. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven en opgraving Bedrijventerrein Zuid te Andijk. *Archeologische Rapporten Oranjewoud* 2012/62. Oranjewoud, Heerenveen.

Banga, P.M. & P.J.A.M. van Dijk, 1979. *Bijdrage tot de oplossing van enige vragen met betrekking tot de klokbeker-/bronstijd-nederzetting op perceel 'De Tuithoorn' bij Oostwoud (Noord-Holland)*. (scriptie fysische geografie, Rijksuniversiteit Utrecht).

Bartels, M.H., P. Swart & H. de Weerd, 2015. Wormspijkers in het Medemblikker havenhoofd. Archeologisch en historisch onderzoek naar de maatregelen tegen de paalworm in het noordelijk havenhoofd van Medemblik, West-Friesland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 80. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Berg, G. van den, 2004. Inventariserend veldonderzoek Pioenroezentuin, gemeente Andijk. *Hollandia reeks* nr. 35. Hollandia, Zaandijk.

Berg, G.T.C. van den, 2009. Inventariserend Veldonderzoek Proefpolder, gemeente Andijk. *Hollandia reeks* nr. 257. Hollandia, Zaandijk.

Besselsen, E.A., S. Lange & J.P. Flamman, 2002. Een cultuurlandschap uit de Bronstijd. Inventariserend archeologisch veldonderzoek van het bedrijventerrein Zwaagdijk-Oost, Wervershoof 2001. *AAC-publicaties* 6. Amsterdams Archeologisch Centrum, Amsterdam.

Bex, J., 2013. Archeologisch onderzoek uitbreiding terrein Simon Loos B.V. te Wognum, gemeente Medemblik. Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen – verkennende fase. *Grontmij Archeologische Rapporten* 1367. Grontmij Nederland B.V., Houten.

Bles, B.J. & G. Rutten, 1972. De bodemgesteldheid van het ruilverkavelingsgebied Westwoud. *Stiboka-rapport* 863. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Boekema, Y., 2009. Archeologisch onderzoek Westfrisiaweg. Inventariserend Veldonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 700. Grontmij Nederland B.V., Assen.

Boekema, Y., 2010. Archeologisch onderzoek Westfrisiaweg. Inventariserend Veldonderzoek: aanvullend verkennend booronderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 898. Grontmij Nederland B.V., Assen.

Boekema, Y, J.J. Hekman, M. Osinga & dhr. drs. C. Thanos, 2011. Archeologisch onderzoek Westfrisiaweg Inventariserend veldonderzoek (bureauonderzoek en waarderend onderzoek d.m.v. boringen). *Grontmij Archeologische Rapporten* 888. Grontmij Nederland B.V., Assen.

Blom, M.C., 2011. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven op het bedrijventerrein WFO-West te Zwaagdijk-Oost, gemeente Wervershoof (teg. Medemblik) (N.-H.). *ARC-rapport* 2008-172. ARC bv, Groningen.

Bloo, S.B.C., 2007. Andijk-De Fruittuinen, cirkels onder het gras. Een Archeologische Opgraving. *ADC-rapport* 591. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Boer, G.H. de & S. Molenaar, 2006. West-Friesland Oost, Provincie Noord-Holland; een archeologische verwachtingskaart voor de Streek. *RAAP-rapport* 1290. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Boer, G.H. de, 2007. Plangebied de Tolweg, gemeenten Wervershoof en Drechterland; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-notitie* 2011. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Boer, G.H. de & S. Molenaar, 2007. Plangebied Vekenweg te Abbekerk, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-rapport* 1576. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Boer, G.H. de, 2007. Tripkouw 6 te Midwoud, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2266. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Boer, G.H. de & J.H.M. van Eijk, 2007. Het Hogeland 7 te Benningbroek, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2265. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Boer, G.H. de & F.J. van der Wal, 2010. Plangebied Dorpsstraat 8 te Abbekerk, gemeente Medemblik. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-rapport* 2154. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Boon, L. den, 2008. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Onderdijk 83, gemeente Wervershoof. *CENH-rapport* 135. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Boon, L. den, 2009, Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van camping Klein Giethoorn te Opperdoes, gemeente Medemblik, *CEHN-rapport* 163. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Bongers, J, 2008. Wervershoof, Dirk Bijvoetweg (gemeente Wervershoof, NH). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2008-09/12. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Bongers, J., C. Tulp & J. Jelsma, 2005. Opperdoes en Oostwoud. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2005-03/18. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Brenk, S. van den, B. van Mierlo & W. Waldus, 2008. Inventariserend Veldonderzoek (opwaterfase) Vooroevers natuurontwikkeling Medemblik. *Periplus Archeomare Rapport* 08_A009. Periplus Archeomare, Amsterdam.

Brenk, S. van den & P. Boom, 2008. Bureauonderzoek Natuurontwikkeling vooroevers Medemblik (provincie Noord-Holland). *Periplus Archeomare Rapport* 08-A005. Periplus Archeomare B.V., Amsterdam.

Buitenhuis, H., 2005. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van grondboringen te Zwaagdijk-Oost, gemeente Wervershoof (N.-H.). *ARC-rapporten* 2004-40. ARC bv, Groningen.

Buitenhuis, H., 2008. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van grondboringen bij een uitbreiding van het bedrijventerrein WFO-West te Zwaagdijk-Oost, gemeente Wervershoof (N.-H.). *ARC-rapporten* 2008-70. ARC bv, Groningen.

Buitenhuis, H. & S.A. Mulder, 2006. Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) bij de stadsuitbreiding Schepenwijk II te Medemblik, gemeente Medemblik (N.-H.). *ARC-rapporten* 2006-9. ARC bv, Groningen.

Burck, P. du & L.W. Dekker, 1975. De bodemgesteldheid van de Vier Noorder Koggen. *Stiboka rapport* 972. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Coppens, C.F.H., 2008. Plangebied Bloesemgaarde te Wognum, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2717. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Dautzenberg, S. & J.P.L. Vaars, 2005. Inventariserend veldonderzoek Westerstraat 96, Sijbekarspel, gemeente Noorder-Koggenland. *Hollandia reeks* nr. 81. Hollandia, Zaandijk.

Dijkhuis, B., 2012: An den slote tot Medeblic. Vraagstukken rond de staat van het kasteel van Medemblik tijdens de middeleeuwen, in: *JOVM* 20, Medemblik, 7-16.

Eijk, J.H.M. van, 2004. Uitbreiding begraafplaats aan de Dijkweg te Kerkbuurt, gemeente Andijk; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP notitie* 772. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Ente, P.J., 1963. Een bodemkartering van het tuinbouwcentrum 'De Streek'. *De bodemkartering van Nederland*, deel XXI. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Exaltus, R., 2005. Wervershoof; Grote Vliet. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *De Steekproefrapport* 2005-09/09. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Exaltus, R., 2005. Wervershoof; plangebieden Westrand en Centrum. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2005-07/02. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Exaltus, R., K. van Kappel & J. Orbons, 2015. Windpark West-Frisia, gemeente Medemblik. Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O); bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. *ArcheoPro Archeologisch rapport* nr. 15062. ArcheoPro, Eijsden.

Geer, P. van de, 2015. N23 Westfriisiaweg opgraving Aansluiting Markerwaardweg. *Evaluatierapport* (Om-nr 63834). Archol BV, Leiden.

Gerritsen, S. & J.P.L. Vaars, 2004. Inventariserend veldonderzoek Fruittuinen, gemeente Andijk. *Hollandia reeks* nr. 65. Hollandia, Zaandijk.

Gerritsen, S., (met bijdragen van W. Roessingh en J. van Leeuwen), 2014. Kringen op de bodem van de berging. Resultaten van het archeologisch onderzoek binnen de plangebieden Blokdijk, Bur. J. Zijpweg (gem. Drechterland) en Kooiland (gem. Medemblik) in West-Friesland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 77. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Gerritsen, S. & D.M. Duijn (met een bijdrage van C.P. Schrickx), 2014. Een middeleeuwse terp onder een 17de-eeuwse stolp. Bouwhistorisch en archeologisch onderzoek aan de Oostwouder Dorpsstraat 69 in Oostwoud, gemeente Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 62. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Gerritsen, S. & D.M. Duijn (met een bijdrage van W. Stellingwerf), 2018. Gestapelde huizen. Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek op het perceel Dorpsstraat 52 in Nibbixwoud, gemeente Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 114. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Giffen, A.E. van, 1961a. Nederzettingssporen van de vroege klokbekercultuur bij Oostwoud (N.H.). In: W. Glasbergen & W. Groenman-van Waateringe (red). *In het voetspoor van A.E. van Giffen*. Amsterdam. P. 66-71.

Giffen, A.E. van, 1962. Grafheuvels uit de midden-Bronstijd met nederzettingssporen van de Klokbekercultuur bij Oostwoud. *West-Frieslands Oud en Nieuw* 29. P 199-208.

Griffioen, A., 2010. Bij het oude marktcafé. Inventariserend veldonderzoek te Medemblik-Veilingplein. *Hollandia reeks* nr. 282. Hollandia, Zaandijk.

Goen-Lubbers, N. & J. Jelsma, 2004. Een inventariserend veldonderzoek aan de Notweg te Hauwert, gemeente Noorderkoggenland. *De Streekproef-Briefrapport* 2004-4/17. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Groot, R.W. de, 2007. Plangebied Zuiderweg 8 te Twisk, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2131. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Groot, R.W. de, 2018. Plangebied 150 kV-kabel Westwoud-ECW in Zwaagdijk-Oost en Medemblik, gemeente Medemblik; een geo-archeologische begeleiding protocol proefsleuven. *RAAP-notitie* 5624. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Groot, R.W. de & F. van der Wal, 2011. Middeleeuwse daliegaten en sloten bij Wognum. Plangebied Bloesemgaerde, gemeente Medemblik. Een archeologische begeleiding (protocol opgraven). *RAAP-rapport* 2212. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Haakmeester, K., 2007. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de plangebieden Veilingplein, Graaf Florisplein en Burgemeester Schoutsenstraat, gemeente Medemblik. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 92. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Hakvoort, A. & H. Jansen, 2012. Archeologisch proefsleuvenonderzoek Westfriisiaweg Fase 1 en 2. *Grontmij Archeologische Rapporten* 900. Grontmij B.V., Assen.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. *Nederlandse Archeologische Rapporten* 21. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Hogestijn, J.W.H. & P.J. Woltering, 1990. 'Het woiffie van Soibekarspel'. Een laat-neolithisch vrouwengraf te Sijbekarspel. *West-Frieslands Oud en Nieuw* 57. P. 152-164.

Huizing-Schreur, A., 2006. Archeologisch Onderzoek reconstructie Kielkade Medemblik. Bureauonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 315. Grontmij Nederland bv, Assen.

Huizing-Schreur, A., F. Talle & R. Lambij, 2007. Geofysisch Onderzoek reconstructie Kielkade Medemblik. Waardestellende verkenning. *Grontmij Archeologische Rapporten* 434. Grontmij Nederland bv, Assen.

Huizing, A. & L. Soetens, 2008. Archeologisch onderzoek Kielkade te Medemblik; Inventarisatie en documentatie. *Grontmij Archeologische Rapporten* 712. Grontmij Nederland bv, Assen.

Husken, S., 2005. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de locatie Kerksteeg 6, gemeente Medemblik. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 3. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Husken, S., 2006. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Camping Zuiderzee, gemeente Medemblik. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 49. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Husken, S., 2008. Archeologisch bureauonderzoek bestemmingsplan Bedrijfsgebied Zuid 2007, gemeente Andijk. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 115. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

IJzereef, G.F. en J.F. van Regteren Altena, 1991. Nederzettingen uit de midden- en late bronstijd te Andijk en Bovenkarspel, in H. Fokkens en N. Royman (eds), Nederzettingen uit de bronstijd en de vroege ijzertijd in de Lage Landen. *Nederlandse Archeologische Rapporten* 13. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort, 61-81.

Jager, D.H. de, 1999. PWN-transportleiding Hoorn-Andijk (deeltracé Wervershoof-Andijk), Provincie Noord-Holland; archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport* 440. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Jelsma, J., 2005. Wognum, A7 (NH.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2005-10/24. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Jelsma, J. & C. Tulp, 2003. Twisk. Een Aanvullende Archeologische Inventarisatie. *Steekproefrapport* 2003-03/11. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Jelsma, J. & C. Tulp, 2003. Wervershoof: Een Archeologisch Bureauonderzoek. *Steekproefrapport* 2003-08-04. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Jezeer, W., 2018. Oostwoud, Oosteinde 42 (Gemeente Medemblik). Een archeologische opgraving. *ADC Rapport* 4614. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Jongste, P. & S. Knippenberg, 2005. Inventariserend Veldonderzoek (IVO) Opperdoes-Kluiten-Zuid. *Archol Rapport* nummer 44. Archol, Leiden.

Jordanov, M., 2012. Plangebied Exploratieboring Lambertschaag, gemeente Medemblik. Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (proefsleuven). *RAAP-rapport* 1567. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Kappel, K. van, 2008. Gemeente Medemblik, Opperdoes, Opperdoes-Noord. Een bureauonderzoek, *ADC rapport* 1247. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Kaptein, I.N. & A.M. Bakker, 2009. Bureau- en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen (karterend) ter plaatse van de Harde Grondweg te Andijk. *Archeologische Rapporten Oranjewoud* 2009/88. Oranjewoud, Heerenveen.

Klaveren, H.W. van, 2009. Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. Wognum, Wijzend, Gemeente Medemblik. *Projectnummer*. 13100109/33746. Becker & Van de Graaf bv, Noordwijk.

Klinck, B., 2008. Randweg 17 te Medemblik (gemeente Medemblik). Een bureauonderzoek. *ADC-rapport* 1154. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Klooster, B., 2007. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied veilingterrein Marktweg te Zwaagdijk-Oost, gemeente Wervershoof. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 86. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Knippenberg, S., 2014. Evaluatieverslag. Archeologisch onderzoek N23-Westfrisiaweg, Noorderboekert (locatie 18-1 en 21), gemeente Medemblik. (Archol Rapport in-concept)

Koning, J. de, 2006. Archeologisch bureauonderzoek Lambertschaag, Noordeinde 43. *Hollandia-reeks* 98. Hollandia, Zaandijk.

Koning, J. de, 2011. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) Opperdoes-camping Klein Giethoorn, gemeente Medemblik. *Hollandia reeks* nr. 326. Hollandia,

Zaandijk.

Kort, J.W. de & J.H.M. van Eijk, 2003. Waterbergingslocatie Twisk, gemeente Noorder-Koggenland; archeologisch vooronderzoek. *RAAP-notitie* 496. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Kort, J.W. de, 2006. Herziening bestemmingsplan Midwoud, gemeente Noorder-Koggenland; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende en karterende fase). *RAAP-notitie* 1480. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Kramer, J. de, 2008. Archeologisch onderzoek Nieuwe Veld, Abbekerk, gemeente Medemblik. *Rapport* AV.0165. Becker & van de Graaf bv, Ede.

Kroes, R.A.C., 2009. Plangebied Leeker Woonland. Gemeente Hoorn en Medemblik. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport* 1851. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Kroes, R.A.C. & J. Sprangers, 2015. Plangebied 150 kV-kabel Oterleek-Westwoud, gemeente Medemblik. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-rapport* 2947. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Kruidhof, C.N., 2005. Plangebied Waterpartijen Kreekbos, gemeente Wognum; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 1137. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Kruijff, S. de, 2007. Plangebied locatie Scholten te Wognum, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2073. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Lange, S., S. Zijlstra, J. Flamman & H. van Londen, 2000. De archeologische begeleiding van het waterleidingstracé Andijk-West/Wervershoof, *ongenummerd rapport* AAC. Amsterdam Archeologisch Centrum, Amsterdam.

Leeuwen, J. van, 2014. Middeleeuws Medemblik. Een centrum in de periferie. *West-Friese Archeologische Rapporten* 61. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Leeuwen, J. van, 2015. Plangebied Veenakkers 13, Andijk, gemeente Medemblik. Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *West-Friese Archeologische Rapporten* 82. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Leeuwen, J. van, 2017. Dwars door Medemblik. Archeologisch onderzoek tijdens de aanleg van nutsvoorzieningen in de Westfriese Omringdijk, Oude Haven, Wijdesteeg en Oosterhaven in Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 107. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Leijnse, K., 2003. Glastuingebied Het Grootslag, gemeenten Wervershoof en Andijk; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport* 918. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Leijnse, K & C.N. Kruidhof, 2004. Plangebied Kreeklanden II, gemeente Wognum; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-notitie* 937. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Leijnse, K., Y. Raczyński-Henk & G.H. de Boer, 2009. De Vier Noorder Koggen. Locaties Langereis, Liederik en Kooiland (gemeenten Opmeer en Wervershoof); archeologisch vooronderzoek: inventariserend veldonderzoek in de vorm van zoekseuven (karterende fase). *RAAP-rapport* 1914. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Leuving, J.H.F. & K. Wink, 2018. Plangebied 150 kV-leiding Oterleek-Westwoud, gemeente Medemblik, archeologisch onderzoek: geo-archeologische begeleiding. *RAAP-rapport* 3465. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Lubbers, N. & M. Osinga, 2006. Archeologisch onderzoek Toegangsweg Agriport A7. *Grontmij Archeologische Rapporten* 298. Grontmij, Assen.

Manning, R.A.G.F.M. & P.G. van der Gaauw, 1987. De Gouw. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering. *RAAP-Rapport* 10. Stichting RAAP, Amsterdam.

Meijer, Y. & M.H. Bartels, 2011. Een weel voor de Noorderdijk. Archeologisch onderzoek in het plangebied Koopmanspolder, gemeente Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 32. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Molenaar, S., 2004. Plangebied Balkweiterhoek Oost, gemeente Wognum; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP notitie* 580. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Molenaar, S., 2005. Plangebied Golfbaan de Vlietlanden (2^e uitbreiding), gemeente Wervershoof; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkenning). *RAAP-notitie* 1462. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Molenaar, S. & G.H. de Boer, 2005. West-Friesland Midden, provincie Noord-Holland; een archeologische verwachtingskaart. *RAAP-rapport* 1152. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Molenaar, S., 2006. Plangebied Molensloot, gemeente Andijk; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 1544. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Molenaar, S. 2006. Plangebied Middenweg, gemeente Andijk; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 1590. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Molenaar, S., 2009. Ontwikkelingslocaties Andijk, gemeente Andijk. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport* 1592. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Molenaar, S., 2009. Landinrichting De Gouw, bestek Sijbekarspel-Wadway, gemeenten Opmeer en Medemblik; een archeologische begeleiding (protocol opgraven). *RAAP-rapport* 1888. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Mulder, J.R., J. van Berkum & F.G.M. van Pruissen, 1983. Ruilverkaveling De Gouw: bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid. *Stiboka-rapport* 1597. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Numan, A.M., 2005. *Noord-Hollandse kerken en kapellen in de Middeleeuwen, ca. 720-1200. Een archeologische, bouwhistorische en historische inventarisatie*. Walburg Pers, Zutphen.

Nyst, C.L., 2008. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het kabeltracé Wervershoof-Westwoud, gemeente Wervershoof. *Projectnummer* 50938. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2006. *Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland*. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2009. *Beeldkwaliteitsplan Westfriese Omringdijk*. Sector Cultuur en Cultuurhistorie, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2010. *Monumentenverordening Noord-Holland 2010*. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2017. *Structuurvisie Noord-Holland 2040. Kwaliteit door veelzijdigheid*. Geactualiseerd. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2018. *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie 2018*. Provincie Noord-Holland, Haarlem. Digitaal document: <https://leidraadlc.noord-holland.nl>.

Putten, M.J. van, 2007. Gemeenten Opmeer en Medemblik. Drie deelgebieden in de polder Vier Noorder Koggen. Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek (verkenkende fase). *BAAC-project* 07.0105. BAAC bv, Deventer.

Putten, M.J. van, 2012. Gemeente Medemblik. Plangebied IJsbahn te Wognum. Archeologisch bureauonderzoek. *BAAC Rapport* V-12.0174. BAAC bv, Deventer.

Raczynski-Henk, Y., 2009. Plangebied Liederik, gemeente Wervershoof; archeologisch onderzoek: inventariserend booronderzoek (karterende fase). *RAAP-notitie* 3168. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Ras, J., 2001. *Aanvullende Archeologische Inventarisatie Bestemmingsplan Kromme Leek, Wervershoof*. Stichting SOB Research, Heinenoord.

Regteren Altena, J.F. van, J. Buurman & G.F. IJzereef, 1980. Het Valkje, gem. Bovenkarspel. Opgraving van nederzettingssporen uit de Midden- en Late Bronstijd en van sporen van de Middeleeuwse landinrichting, *Jaarverslag ROB* 1979. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort, 24-34.

Rietkerk, M. 2010. Plangebied Singerspad te Andijk, gemeente Andijk; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 3391. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Rijk, P. de, 2006. Voltooid verleden tijd in de Kerksteeg 6 te Medemblik. Een Archeologische Opgraving. *ADC-rapport* 608. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Roessingh, W., 2015. Middeleeuwse sporen in het 'Nieuwe Veld' in Abbekerk, gemeente Medemblik. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven. *ADC-rapport* 3813. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Rooij, M. de., 1997. Gemeente Wognum, plangebied Ganzenweyd; een archeologische inventarisatie en kartering. *RAAP-rapport* 278. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Rooij, M. de & C.M. Soonius, 1997. Provincie Noord-Holland; Plangebied Medemblik-Schepenvijk. een archeologische inventarisatie en kartering. *RAAP-rapport* 282. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Schinning, F.C. & J. van Leeuwen, 2016. DEK-terrein, Medemblik, gemeente Medemblik. Een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. *West-Friese Archeologische Notities* 10. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schinning, F.C. & S. Gerritsen, 2017. Transformatie locatie Sorghvliet, Andijk, gemeente Medemblik. Een archeologisch bureauonderzoek. *West-Friese Archeologische Notities* 20. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schinning, F.C. & C.M. Soonius, 2017. Cornelis Kuinweg 33, Andijk, Medemblik. Een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. *West-Friese Archeologische Notities* 21. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schrickx, C.P. & Y. Meijer, 2011. Noordeinde 49 in Lambertschaag. Archeologische begeleiding op de locatie Noordeinde 49 in Lambertschaag, gemeente Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 23. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schrickx, C.P., 2013. Een nieuwe wijk achter de Nieuwstraat. Archeologisch onderzoek op het perceel Achterom 14 in Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 52. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schrickx, C.P., 2013. Een erf tussen Wik en Koningshof. Archeologisch onderzoek op het perceel Gedempt Achterom 45 in Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 53. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schrickx, C.P., 2013. Middeleeuwse woonterpjes in Wognum. Archeologisch onderzoek op het perceel Kerkstraat 11 in Wognum, gemeente Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 55. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schrickx, C.P., 2016. Het Mariaconvent in Medemblik. Archeologisch onderzoek op de percelen Bagijnhof 35-37 in Medemblik. *West-Friese Archeologische Rapporten* 95. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schuurmans, M., 2010. Een nederzetting uit de Midden en Late Bronstijd te Medemblik-Schepenwijk II, gemeente Medemblik. *Zuidnederlandse Archeologische Rapporten* 40. Archeologisch Centrum Vrije Universiteit, Amsterdam.

Smit, B.I., 2002. Plangebied uitbreiding Golfbaan De Vlietlanden, gemeente Wervershoof; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-notitie* 201. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Soetens, L. & J. Hoekstra, 2008. Archeologisch onderzoek distributiecentrum Zwaagdijk. Bureauonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 366. Grontmij Nederland bv, Assen.

Soetens, L., 2010. Archeologisch onderzoek Opperdoes Noord. Inventariserend veldonderzoek door middel van een veldkartering. *Grontmij Archeologische Rapporten* 662. Grontmij Nederland bv, Assen.

Soonius, C.M. & I.M.C. Nuijten, 2004. Plangebied Dorpscentrum, gemeente Wognum; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 883. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Soonius, C.M. & G.H. de Boer, 2007. Plangebied Veenakkers t.o. nr. 30, gemeente Wervershoof; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2248. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Soonius, C.M., 2009. Plangebied De Kolk van Dussen, gemeente Opmeer en Medemblik; een archeologische begeleiding. *RAAP-rapport* 1924. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Steege, B.C. ter, 2016. Een proefsleuvenonderzoek op het voormalige SEW-terrein te Nibbixwoud, gemeente Medemblik. *West-Friese Archeologische Notities* 12. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Steege, B.C. ter & J. van Leeuwen, 2016. SEW-terrein, Nibbixwoud, gemeente Medemblik. Een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. *West-Friese Archeologische Notities* 4. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Steege, B.C. ter (met een bijdrage van W. Stellingwerf), 2018. Medemblikker poldermolen nr. 14 aan de boezem van de Vliet. Een proefsleuvenonderzoek naar een 16de-eeuws molencomplex onder het DEK-terrein te Medemblik. *West-Friese Archeologische Notities* 121. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Tol, A.J., 2000. Dijkversterking Medemblik-Enkhuizen, provincie Noord-Holland; een archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport* 631. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Tol, A.J., 2001. Uitbreidingsplan bedrijventerrein Zwaagdijk-Oost, gemeente Wervershoof; een verkennend archeologisch onderzoek. *RAAP-briefverslag* 2001-1025. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Tuinstra, S.J., 2006. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van grondboringen en proefsleuven op het terrein van Camping Zuiderzee te Medemblik, gemeente Medemblik (N.-H.). *ARC-rapport* 2006-107. ARC bv, Groningen.

Tulp, C. 2005. Een Inventariserend Archeologische Veldonderzoek aan de Broerdijk te Oostwoud (NH). *Steekproefrapport* 2005-10/10. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Tulp, C. & J. Jelsma, 2005. Wognum, A7 (NH.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2005-10/24. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Tulp, C. & J. Jelsma, 2005. Medemblik, Bedrijventerrein; een bodemkwaliteitsonderzoek: Quickscan. *Steekproefrapport* 2005-04/08. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Tulp, C. & J. Jelsma, 2008. Zwaagdijk-Oost, Zwaagdijk 204, Gemeente Wervershoof (N.-H.). Een Archeologische Bureauonderzoek. *Steekproefrapport* 2008-09/17. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Tulp, C., 2006. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek in plangebied 'Bedrijventerrein' te Medemblik, gemeente Medemblik (NH). *Steekproefrapport* 2006-02/02. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Tulp, C. & J. Jelsma, 2006. Abbekerk, Zuideinde (NH.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2006-02/01. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Ufkes, A., 2004. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven, langs de Westfrisiaweg te Zwaagdijk-Oost, gem. Wervershoof (N.-H.). *ARC-Rapporten* 2004-36. ARC bv, Groningen.

Ufkes, A. & J.R. Veldhuis, 2003. Nederzettingssporen uit de Bronstijd bij Zwaagdijk-Oost. Een definitief archeologisch onderzoek in het Plangebied Zwaagdijk-Oost, gemeente Wervershoof (N.-H.). *ARC-Publicaties* 113. ARC bv, Groningen.

Vaars, J.P. & P.M. Floore, 2004. Archeologisch bureauonderzoek Fruittuinen en Pioenrozentuin, gemeente Andijk. *Hollandia reeks* nr. 31. Hollandia, Zaandijk.

Vanoverbeke, R.W., 2008: Inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen aan het Veilingplein te Medemblik . *Hollandia reeks* nr. 200. Hollandia, Zaandijk.

Veenstra, J.B. & R. Exaltus, 2015. Zwaagdijk, Windpark Westfriesland, Gemeente Medemblik (N.H.). Inventariserend Veldonderzoek.Proefsleuven. Steekproefrapport 2015-11/13. De Steekproef, Zuidhorn.

Verhoeven, A.A.A., 1998. Middeleeuws gebruiksaardewerk in Nederland (8ste-13de eeuw), *Amsterdam Archaeological Studies* 3. Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.

Verschoof- van der Vaart, W.B., 2016. Plangebied De Eendenkooi, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een geofysisch onderzoek. RAAP-rapport 3220. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Verschoof, W.B. & G.H. de Boer, 2013. Plangebied Waterberging Kromme Leek, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-notitie 4420*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Verschoof, W.B. & G.H. de Boer, 2015. Vervanging van zeven bruggen: locatie Hoopbrug te Nibbixwoud, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. RAAP-notitie 4960. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Vries-Metz de, W.H., 1993. *Luchtfoto-archeologie in oostelijk West-Friesland: mogelijkheden en resultaten van archeologische remote sensing in een verdwijnend prehistorisch cultuurlandschap*, Amsterdam (proefschrift).

Walstra, J. & R.M. van der Zee, 2008. Molen te Benningbroek en Oostwoud (gem. Medemblik). Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen. *ADC rapport* 771. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Weerd, M.D. de, 1966. Nederzettingssporen van de vroege Klokbeercultuur bij Oostwoud (N.-H.). Voortgezet onderzoek 1964 (lees 1963). In: W. Glasbergen & W. Groenman-van Waateringe (red). *In het voetspoor van A.E. van Giffen*. Amsterdam. P174-5.

Wijk, I. van, 2008. Definitief Archeologisch Onderzoek (DAO) van de leidingsleuven te Oppendoes-Kluiten-Zuid. *Archol Rapport nummer 97*. Archol, Leiden.

Wit, M.J.M. de & P.J.A. Stokkel (met bijdragen van H. Buitenhuis, W.A. Out, J.R. Veldhuis, A. Ufkes), 2011. Bronstijdboeren te Zwaagdijk-Oost. Een definitief archeologisch onderzoek in plangebied Zwaagdijk-Oost II, gemeente Wervershoof. *ARC-Publicaties* 221. ARC bv, Groningen.

Woltinge, I. & J. Jelsma, 2005. Een Archeologisch Bureauonderzoek in het plangebied Grootte Vliet te Wervershoof, gemeente Wervershoof. *Steekproefrapport* 2005-4/16. De Streekproef archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, Zuidhorn.

Wullink, A.J., 2007. Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) aan de Kibbel, ten zuiden van Wervershoof, gemeente Wervershoof (N.-H.). *ARC-Rapporten* 2007-9. ARC bv, Geldermalsen.

